

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз бехирад рӯзгор.

ҲАФТАНОМА АЗ 20-УМИ ИЮЛИ СОЛИ 1932 НАШР МЕШАВАД

№ 49 (12325)
9 декабря
согли 2021

ОМУЗГОР

НАШРИЯИ ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН www.omuzgor-gazeta.tj

► ОЗМУН

Хуштар зи китоб дар ҷаҳон ёре нест

2-юми декабря согли ҷорӣ дар Китобхонаи миллии Тоҷикистон даври ниҳоии озмуни ҷумҳуриявии "Фурӯғи субҳи доной китоб аст" оғоз ёфт. Дар маросими ифтиҳои он мувонини Сарвазири мамлакат Матлубаҳон Сатториён, роҳбарият ва намояндагони вазоратҳои маориф ва илм, фарҳанг, кумитаҳои телевизион ва радио, ҷавонон ва варзиш, Академияи миллии илмҳо, Иттифоқи нависандагон, Китобхонаи милли, мувонини раисони вилоят ва шаҳру ноҳияҳо, ректорони муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ, сардорони раёсат ва мудирони шуъбаҳои маориф, ҳайати ҷакамони озмун, иштирокчиёни озмун ва волидайну омӯзгорони онҳо иштирок намуданд.

Дар оғози маросими бошкуҳу ҷаҳони ҷумҳуриявии озмун — мувонини Сарвазири Ҷумҳурии Тоҷикистон Матлубаҳон Сатториён изброз дошт, ки дар сиёсати пешгирифтаи Асосгузори сулҳу ваддати милли-Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомали Рахмон таваҷҷӯҳ ба макоми китоб ҳамчун ҷузъи фарҳанги хирадгарӣ, маърифатафрӯй дар тарбият, савод ва маънавиёти ҷомеа, интишори осори суханварон ва донишмандони гузаштаву имрӯза дорон макоми шоиста мебошад.

Зикр шуд, ки баргузории озмуни мазкур дар давраҳои шаҳриву ноҳиявӣ ва ҷумҳуриявӣ басёнгари он аст, ки воқеан, имрӯз дар ҷомеаи Тоҷикистон доираи васеи мардум ба мутолиаи китоб таваҷҷӯҳи махсус зоҳир намуда, новобаста аз синну сол, барои ҳондану аз бар намудани мероси адабиву илмӣ ва аз ин роҳ мусоидат намудан дар ташаккули маънавиёт, тафаккури бадей ва завқи зебоиниосии хеш саҳми муносиб мегузоранд.

Таъқид гардид, ки согли сеюм аст, озмуни ҷумҳуриявии «Фурӯғи субҳи доной китоб аст» бо мақсади баланд бардоштани завқи китобхонӣ, тақвияти нерӯи зеҳнӣ, дарёғти чехраҳои нави суханвару сухандон, арҷ гузаштан ба арзиҳои миллии фарҳанғӣ, инкишифи гобилияти эҷодӣ, таҳқими эҳсоси ҳудоғоҳи ҳудшиносӣ, тақмили заҳираи луғавӣ, тақвияти ҷаҳони маънавӣ миёни аҳолии қиҷвар, аз ҷумла, тарбиятирандагон ва ҳонандагони муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумӣ; ҳонандагон ва донишҷӯёни таҳсилоти ибтидой, миёна ва олии қасбӣ, баъд аз муассисаҳои таҳсилоти қасбӣ (магистрҳо, аспирантҳо, докторантҳо); қалонсолон ва намояндагони қасбу кори гуногун (омӯзгорони ҳамаи зинаҳои таҳсилот, кормандони фарҳангу санъат ва дигар табақаҳои аҳолии қиҷвар) тақсим мешаванд.

Президенти Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон Фарҳод Раҳимӣ баён дошт, ки имрӯз тавассути ин озмун дигарбора фарҳанги китобхонию китобдорӣ ва арҷузорӣ ба китоб зинда шуд. Дар муддати се согли баргузории

озмуни мазкур тэъоди нафароне, ки ба китоб рӯ меоранд, беш аз пеш зиёд гардидааст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки ибтикороти навбатии Пешвои миллат давоми мантиқии сиёсати фарҳанғии эшон аст ва мо бояд дарк кунем, ки дар асири технологияҳои иттилоотио коммуникатсионӣ, технологияҳои пешрафта, дар асре, ки инсоният ва қураи Замин ба буҳронҳои бисёр шадид, маҳсусан, буҳронҳои фарҳанғию ахлоқӣ дучор шудааст, маҳз рӯ овардан ба китобу китобхонӣ ва тавассути китоб донишманд гардидасти насли навраси қиҷвар начоти давлату миллати мо мебошад.

Фурӯғи коинот аз офтобот,
Фурӯғи одамият аз киҷвар

табақаҳои аҳолии қиҷвар) доир мегардад.

Озмуни мазкур аз рӯйи панҷномин: адабиёти классикӣ, адабиёти мусоир, адабиёти бачагона, адабиёти ҷаҳон ва шоири баргузор шуда, иштирокчиён ба се гурӯҳ: тарбиятирандагон ва ҳонандагони муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ ва миёнаи умумӣ; ҳонандагон ва донишҷӯёни таҳсилоти ибтидой, миёна ва олии қасбӣ, баъд аз муассисаҳои таҳсилоти қасбӣ (магистрҳо, аспирантҳо, докторантҳо); қалонсолон ва намояндагони қасбу кори гуногун (омӯзгорони ҳамаи зинаҳои таҳсилот, кормандони фарҳангу санъат ва дигар табақаҳои аҳолии қиҷвар)

Дар идома яке аз чехраҳои суханвару сухандони озмун, меҳмони ҷорӣ — донишҷӯёни соли якуми факултети филологияи тоҷики Дошиноҳи миллии Тоҷикистон, барандаи «Шоҳҷоиза»-и озмуни мазкур дар согли 2020 Раънои Насридин изброз дошт, ки дар озмуни имсола иштирокчиён нисбат ба довталабони солҳои қаблии фаъолтаранд, сатҳи забондонияшон баландтар буда, китоб зиёд меҳонанд.

Ба андешаи мавсуғ, имконияте, ки озмуни «Фурӯғи субҳи доной китоб аст» дар согли 2021 барои иштирокчиён ва голибонаш фароҳам овард, беназир аст.

Иштирокчи озмун, ҳонандай синфи 11-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии №5-и ноҳияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе Зайнаб Зиёева, ки дар номинай «Ҳондан ва аз ёд кардани осори адабони классики тоҷик» дар (Давомаш дар саҳ. 2)

ДАР ИН ШУМОРА:

Биёмӯз, ҳарҷанд битвониё!

саҳ. 3

**Маърифат - асоси муқовимат
бо терроризму экстремизм**

саҳ. 4

**Чаро китобҳои дарсӣ
намерасанд?**

саҳ. 6

**Роҳи начот аз маводи
муҳаддир**

саҳ. 7

**Заминаи асосии рушди босуботи
иқтисодии қиҷвар**

саҳ. 8

**Оре, таълими химия
такмил меҳоҳад**

саҳ. 9

**Таваҷҷӯҳ ба донишомӯзон
муҷиби пешравиҳост**

саҳ. 10

Роҳҳои омӯзиши забони англисӣ

саҳ. 11

Обуна ба ҳафтаномаи «Омӯзгор» барои согли 2022

Агар хоҳед, ки дар согли 2022 аз навғонҳои соҳаи маориф ва илм оғоҳ бошед, амру фармоиш ва дастурҳои вазири маориф ва илм ва асноди соҳаи маориф ва илмро саривакт дастрас намоед, аз таҷрибаи ҳамкасбон оғоҳ гардед, таҷриба, андеша ва дарҳости худро пешниҳод карда тавонед, ба нашрияи дӯстдоштаи худ – «Омӯзгор» обуна шавед.

**Нархи обуна барои як сол бо иловави
хидмати почта 149 сомонию 05 дирам**

СУРАТҲИСОБИ МО

ДҲ БДА ҶТ «Амонатбонк»
с/х 20202972200817101000
х/м 20402972316264

РМБ 350101626
РМА 010009400
Ба «Омӯзгор»

Хуштар зи китоб дар ҷаҳон ёре нест

(Аввалиш дар саҳ. I)

даври шаҳри озмун сазовори чойи аввал гардидааст, иброз дошт, ки имрӯз хонандагон бештар ба китобхонаю китобхонӣ рӯ овардаанд, зоро онҳо дарк намудаанд, ки танҳо шахси бодонишу хушманд метавонад дар пешрафти мамлакат саҳм гузорад.

Мавриди зикр аст, ки дар рӯзи аввали озмун тибқи ҷадвали баргузории озмун хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ибтидоии қасбӣ иштирок ва ҳунарномай менамоянд.

Сарнариши озмун Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, масъулони баргузории озмун вазоратҳои маориф ва илм, фарҳанг, Китобхонаи миллии Тоҷикистон, Қумитаи телевизион ва радио назди Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон мебошанд.

Дар номинаи адабиёти бачагона, ки бештар кӯдакону наврасон иштирок мекунанд, лаҳни шевою шакарбори ин ғунчаҳои умеди меҳан аъзои ҳакамон ва иштирокчиёну тамошобиноро ба ҳайрат мегузорад. Новобаста аз синну сол, ҳунарномаи писарони 7-9-сола бо донишҳои андӯхтаи хеш ба суолҳои ҳакамон посухҳои мушаҳҳас медиҳанд.

муҳим ин аст, ки онҳо ба ҳуд гизои маънавӣ гирифтаанду аллакай заҳираи донишдоранд. Гумон мекунам, ҳадафи озмун низ ҳамин соҳибмърифат кардану ҳудшинос намудани онҳост, ки имрӯз дар ин ҷода пешравҳои муҳим ба назар мерасанд», - гуфт А. Раҳмон.

Ёдовар мешавем, ки дар номинаи адабиёти бачагона аз 2 то 5 декабр зиёда аз 70 нафар толибиму хонандай муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва ибтидоии қасбӣ, 6-7-уми декабр донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии қасбӣ, 7-уми декабр аспирантону докторантону ҳодими илмӣ ва адабии муассисаҳои илмию ҷойӣ, 8-10-уми декабр омӯзгорони ҳамаи зинаҳои таҳсилот, қормандони фарҳангу санъат, қалонсолон ва нағояндағони қасбу кори гуногун вобаста ба номинаҳои иштирок мекунанд. Ҳамзамон, озмун барои довталабони номинаи интихобкардаашон, назму наср рӯзҳои 11-12-уми декабр ва барои довталабони Шоҳҷоиза рӯзи 13-уми декабр доир мегардад.

Ёдовар мешавем, ки дар даври якум,

Як колибият ва шавқмандии ин номина дар он аст, ки хурдсолон бо ҳаҷни зебои кӯдакона тамошобиноро ба ҳуд ҷалбу ҷараёни озмунро рангнтар месозанд.

Саодат Абдураззокова аз аввалинҳо буд, ки дар номинаи адабиёти бачагона дар назди даворон баромад намуд. Ӯ 8 сол дорад ва хонандай мактаб аз шаҳри Ҳисор мебошад. Аз пешниҳоди суоли аъзои ҳакамон гуфт, ки «устодон ҳеле меҳруbonанд, муносибаташон бо ман хуб буд, наҳуст аз ҳикояҳо, баъдан аз асаҳрои «Бӯстон»-у «Гулистан»-и Саъдии Шерозӣ, зарбулмасал, шеър, тезгӯяку ҷистонҳо пурсиданд. Саодат мегӯяд, ки давоми як соли охир беш аз 70 китоб ва 80 шеърро аз ҳуд кардааст ва бо боварӣ гуфт, ки «умедворам сазовори чойи ифтиҳорӣ мегардам».

Узви ҳайати ҳакамон Абдузаттори Раҳмон аз номинаи адабиёти бачагона изҳор дошт, ки бисёр ҳуб аст, ки имсол дар озмун наҳуст кӯдакону наврасон, баъдан донишҷӯёни ва дигар шахсони қасбу кори гуногунро мешунаванд.

«Мо кӯдаконро набояд интизор кунем, имконияти ҷисмонии онҳоро бояд ба назар гирифт. Новобаста аз он ки иштирокчиён пурра талаботи низомномаро риоя накардаанд, валие донишҳояшон, сатҳи азҳудкунӣ, сухбати шевою равонашон моро ҳуҷхолу умединор мекунад. Шарт нест ҳама голиб оянд ё Шоҳҷоиза гиранд,

Дар шаҳри Душанбе Фестивали байнамилалии эҷодиёти кӯдакону наврасони қишварҳои узви ИДМ - «Шукуфаҳои пойтаҳт» баргузор гардид.

► МУЛОҚОТ

Вохӯрии вазир бо сафир

1-уми декабря соли равон дар Вазорати маориф ва илми Чумхурии Тоҷикистон вохӯрии вазiri маорif ва ilm Muhammadiyosuf Imomzoda bo izxori qanoatmandi taykipid doشت, ki dar doira hamkorixoi choydoشت vobasta ba tatbiqi peshnixodhoy iroashuda chorahoi зарuriy andeshida mешавad.

дар Чумхурии Тоҷикистон Муҳаммадтакӣ Собирӣ баргузор гардид, ки дар он ҷонибҳо вобаста ба ҳамкорихо дучониба мубодилаи афкор намуданд.

Наҳуст, сафири Чумхурии Исломии Эрон дар Чумхурии Тоҷикистон Муҳаммадтакӣ Собирӣ доир ба масъалаи дифоъи рисолаҳои номзадии шаҳрвандони Чумхурии Исломии Эрон дар муассисаҳои кас-

ни ҳамкорихо дар пояи паркҳои технологияи наздикинишгоҳӣ ва наздиқадемикий, гузаронидани семинарҳои илмӣ ва фарҳангии муштарак дар шаҳрҳои Техрон ва Душанбе, мусоидат намудан дар чопи китобҳои дарсӣ ва баргузории олимпиадаи варзиши байни донишҷӯён ва донишандӯзони муассисаҳои олии ҳарду ҷониб изброзӣ назар намуд.

Вазiri maorif va ilm Muhammadiyosuf Imomzoda bo izxori qanoatmandi taykipid doشت, ki dar doira hamkorixoi choydoشت vobasta ba tatbiqi peshnixodhoy iroashuda chorahoi зарuriy andeshida mешавad.

Ба ҳамин мақсад соли Бесям аст, ки озмуни ҷумхуриявии «Фурӯги субхи доной китоб аст» баргузор мегардад ва ҳоло даври ниҳои он дар пойтаҳти мамлакат ҷараён дорад. Иштирок ва муаррифии дониши хонандагони

Воқеан, китоб мунису гамхор ва ҳамнишину дӯсти хубу бегаразаст. Ҳарнафаре, ки бо китоб ҳӯгирифта, мунтазам мутолиаву омӯзиш дорад, дар ҷомеа ҳамеша соҳибэҳтиром аст. Фаъолияту рафтор ва муаррифии дониши хонандагони

Биёмӯз, ҳарчанд битвониё!

хурдсол ва дарку фаҳми онҳо аз ашъору адабӣти классикии тоҷику форс ва ҷаҳон касро дар ҳайрат мегузорад. Ин аз он

хониву омӯзиши ў вобаста аст. Тарзи сухангӯю тақалуми ҳар як шаҳс аз мутолиаи бардаоми ў дарак медиҳад. Мавло-

таъқид гардид, ки моҳи декабри соли ҷорӣ дар Чумхурии Исломии Эрон намоишгоҳи илму фановарӣ баргузор мегардад ва намояндагони Вазорати маорif ва ilm ва муассисаҳои таҳсилоти олии қасбии Чумхурии Тоҷикистон дар он иштирок ҳоҳанд кард.

Бахтовар САҒАРОВ,
корманди Маркази матбуоти
Вазорати маорif ва ilm

но Абдураҳмони Ҷомӣ барҳақ фармудааст:

Бикун з-ин корхона дар
кутуб рӯй,

Ҳаёли хешро дех бо кутуб
хӯй!

Зи доноён бувад ин нукта
маҳҳур,

Ки дониши дар кутуб, доност
дар ғӯр.

Масъалаи омӯзиши мутолиа дар тамоми осори мутафаккирун донишмандон зикр ёфтааст. Яъне, ҳар нафаре дар масири омӯзиш қарор дорад, дар зиндагӣ ҳеч гоҳ ба мушкилӣ рӯ ба рӯ наҳоҳад гардид. Аввалин ки, китоб манбаи боъзимоди донишандӯзист ва дар роҳи дарки маърифату авзои ҷомеа ба инсон кумак мерасонад. Дуюм, барои шинохти осори гузаштагон мусоидат мекунад, ки ин яке аз омилҳои асосии ҳудшиносист. Ин гуфтаҳоро метавон ба байти пурмуҳтавои Абушакури Балӣ тақвият бахшид:

Биёмӯз, ҳарчанд битвониё!
Магар хештан шод гардониё!

Дар ин замана, гуфтаҳои зиёди бузургонро дар ҳусуси омӯзиши мутолиа метавон иқтибос оварда, таҳлилу баррасӣ намуд. Муҳим он аст, ки мо битавонем наврасону ҷавононро ба омӯзиши мутолиа ҳамнишини китоб гардидан дар осори назмию насрни адабони классику мусоири қишвар ба таври фарогир инъикоси ҳудро ёфтааст. Китоб ёри боғафу маърифатафзо буда, инсонро ҳамеша ба сӯйи рушди маънавӣ таъқину таъвиқ менамояд. Устоди аҳлоқ Шайх Сайди Шерозӣ ҳуб гуфтааст:

Китоб аз даст додан
сустроист,
Ки аглаб ҳӯи мардум
бевоғоист.

Беҳрӯз ЗАБИРОВ,
муалими қалони кафедраи
мусавири ва ҳайкалтароши
факултети санъати тасвири
Донишкадаи давлатии санъати
тасвири ва дизайни Тоҷикистон

► АРҔГУЗОРӢ

Беҳтаринҳо муйян шуданд

3 декабря соли равон бо ташбуси Маркази миллии тестии назди Президенти ҶТ Ҳуршед Икромӣ таъқид кард, ки бо мақсади дастгири иҷтимоӣ, баланд бардоштани хисси ҳудшиносии ватандустии ҷавонон ва ҳавасмандсозии онҳо шурӯъ аз соли 2018 маркази даҳони беҳтарини довталабонро дар ИМД муйян ва бо Сипосномаву тухфаҳои арзишманд сарфароз мегардонаад. Имсол низ тасмим гирифтем, ҷиҳати амалигардонии «Бистсолаи омӯзиш ва рушди фанҳои табиатшиносӣ, дакик ва риёзӣ дар соҳаи маорif ва ilm» эълон намудани солҳои 2020-2040 довталабонеро, ки аз рӯйи дастоварҳо-соҳиб шудаишон ба шумораи имконпазири ҳадди аксари холҳо (ШИҲАҲ) аз фанҳои табиатшиносӣ, дакик ва риёзӣ дар доираи гурӯҳи ихтиносҳо аз ҷумлаи беҳтаринҳоянд, қадрдонӣ қунем. Маъмурияти муассиса ба

2021 изҳори сипос менамояд.

Намояндаи Лоиҳаи Барномаи дастгирии таҳсилоти босифати якуми Иттиҳоди Аврупо Норман Эмерсон дар муроҷиат ба донишҷӯёни фаъол зикр намуд, ки ҳамеша барои тақмili илmu дониши худ талоши бештар намоед.

Котиби матбуотии ММТ Замира Абдусаломзода иттилоъ дод, ки мувоғики рейтинг аз рӯйи натиҷаҳои ИМД-2021 ба 10-гонаи беҳтарin 14 нафар доҳил гардиданд, зеро натиҷаи бадастовардаи се гурӯҳи довtalaboni (gurӯhi яkum-dovtalaboni)

1-уму 2-юм, гурӯҳи дуюм-довtalaboni az 3-юм to 7-um va gurӯhi az 8-um to 14-umi daҳgona) hamson буданд. Ҳангоми муйян намудани ҷойҳои dovtaLABONI kimi рейтингi hamgirояшon яkheла инҳirofi meъber (standartnoe otklonenie)-i natichaи badashtavar daи dovtaLABONI ba nazar girifta shudaast. 14 nafrar golib ҳамаашон az klasteri 5-um (tib, biologiya va varzish) meboshand. Azbaski dar doira klasteri 1-um (tabiiy va tekhnikiy) xech dovtaLABE hamzam'on az du ё se fanни raviyahoi tabiatshinois, dakiq va riёzӣ-matematika, химия ва fizika SHIҲAҲ-ro sohib нашудааст, az rӯyi nominaи duym az in klasteri 4 nafrar dovtaLABE intikhob gardidiand, kи az ja fanни raviyahoi mazkur SHIҲAҲ va az fanni digar nisbat bar digar dovtaLABONI digar xolҳoи beshtarro sohib shudaand. Az klasteri 5-um (tib, biologiya va varzish) 10 nafrar dovtaLABE, kи az du fanни raviyahoi tabiatshinois-biologiyavu ximia ё ximiyavu fizika SHIҲAҲ-ro sohib shudaand, intikhob gardidiand.

Дилафрӯз ҚУРБОНӢ,
«Омӯзгор»

► Дар ҶДОТ ба номи С. Айнӣ дар мавзуи «Ҳизбу ҳаракатҳои террористиву экстремистии дар қаламрави қишвар маннуъ» ҷаласаи васеъ баргузор шуд.

► ИДЕОЛОГИЯ

Маърифат - асоси муқовимат бо терроризму экстремизм

Асосгузори сулху ваҳдати миллий - Пешвои миллият, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъқид карданд, ки: «Танҳо маърифат пеши роҳи ҷаҳолатро гирифта мегавонад». Маърифатнок будан, яъне огоҳ будан, донистан ва дар бораи падидае, ки иттилоот надорем, маълумот пайдо кардан аст.

Дар раванди маърифатнокии аҳолӣ накши мактабу маориф ва муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии қасбӣ, ки маркази ба ҳам омадани шуморан зиёди ҷавононанд, ниҳоят муҳим мебошанд. Бояд гуфт, ки падидаҳои «ҳатар» ва «таҳдид» объекти омӯзиши илмҳои ҷомеашиносӣ мебошанд. Бинобар ин, баҳри шинохти дурустӣ падидаҳои ҳатару таҳдид ва огоҳ намудани мардум аз онҳо дар баробари мақом ва нақши илмҳои табиий ва дақиқи ҳақиҷу макоми илмҳои ҷомеашиносӣ низ бояд баланд бардошта шавад. Раванди таълими фанҳои баҳамалоқаманди сиёсатшиносӣ, низошиносӣ ва геополитика дар муассисаҳои олии қишинвар ба маротиб бояд ҷоннок гардад. Албатта, эҷоди тафаккури техниқӣ амири зарурӣ, вале барои дарки ҳатару таҳдидҳои коғӣ нест.

Миллате, ки ба ақлу қашфиёт рӯ меорад, зуҳуроти номатлубе чун терроризму экстремизму барояш бегона мегардад. Танҳо тавассути донишу хирад метавон оқибатҳои ғочиабори экстремизму терроризму дарк

кард ва аз он дурӣ ҷуст.

Дар раванди тезутунд гаштани муборизаҳои сиёсӣ ва барҳӯрди тамаддунҳо ягона омили берун мондан аз вазъи ҳатарзои замони муосир ин илму дониш ва маърифати баланди шаҳрвандон ба ҳисоб меравад. Ба ақидаи олими амрикӣ С. Хагингтон, аз шаш тамаддуни фаъоли имрӯзai ҷаҳони муосир, ки ҳоҳу ноҳоҳ ба якдигар муқобилият мекунанд, бехтарини онҳо зафар мебанд. Майдони низоши шадид ин минтақаест, ки дар сарҳади тамаддунҳо қарор дорад. Дар ин миён тамаддуни ислом осебпазиҳарни ба ҳисоб меравад.

Сабаби аслий дар он аст, ки тамаддуни исломӣ ҷавонтарин дини ҷаҳонӣ буда, давраи таҳаввулот (эволюция) – ро аз сар мегузаронад ва аксар давлатҳои исломӣ дар сатҳи пасти инкишоф қарор дошта, илму дониш ва маънавиёти диниву дунявӣ то ҳол пурра ташаккул наёфтааст. Аз ин рӯ, барои паҳн намудан ва ҷой додани ақидаи ҳуд, инҷунин зиёд намудани тарафдорон миёни мазҳабу равияҳо, ҷаравӯн ташкилотҳо ва хизбу ҳаракатҳои динӣ муборизаҳои тезу тунд солҳои дароз ҷараён дорад.

Сабабе дигаре, ки ин муқовиматҳои дарозмуҳлатро меафзояд, давлатҳои абарқудратанд. Барои пиёда намудани манғиатҳои ҳуд бо истифода аз қудратҳои ҳарбиву иқтисодиашон ва пешбурии сиёсати «дуҳура» сатҳи аллангаи ин муҳолифатҳоро баланд мебаранд.

Таҷрибаи таърихи сиёсӣ нишон дод, ки бо истифодаи яроку аслиҳа ва истифодаи кувваю қудрати ҳарбӣ тобеъ намудани ҳалқу давлатҳо натиҷа намедиҳад ва ягона роҳе, ки метавонад инсонро тобеъ созад ин таъсиррасонӣ

ба андеша ва зеҳни ўст. Дар ин раванди аслиҳаи муҳимтарини ин муборизаҳо воситаҳо мешавад. Маълумотгирӣ ба мисли нағас қашидан, ҳӯрок ҳӯрдан ва либос пӯшидан яке аз талаботи муҳимми табиии инсон гардидаст.

Дар солҳои охир мағҳумҳои «ҷанғои иттилоотӣ», «му-

боризаҳои иттилоотӣ», «хӯҷумҳои ҳакерӣ», «қибертероризм», «қиберэкстремизм» ва гайра зиёд истифода мегардад. Аз ин маълум мегардад, ки инсоният ба марҳилаи нави фазои иттилоотӣ ворид шуда, аз ин пас ҳама намуд муносибатҳо, новобаста аз самт ба воситаи технологияҳои иттилоотӣ амалӣ карда мешавад.

Инқилоби иттилоотиро бо пайдоиши технологияҳои иттилоотио коммуникатсионӣ, ки дар ҳамроҳ намудани ВАО-и анъанавӣ ва системаҳои компютерии интиқоли иттилоотӣ омма тавассути шабакаҳои телекоммуникатсионӣ асос мегирад, рабт медиҳанд.

Дар замони муосир нақши иттилоот ва истифодаи технологияҳои иттилоотӣ дар ҳамаи соҳаҳои ҳаҷти ҷамъияти агарҷӣ аз манғиат ҳолӣ нест, вале аз тарафи дигар манбаи

таҳдидҳои мушкилоти ҷиддӣ дар арсаи ҷаҳонӣ гардидаст.

Дар фазои иттилоотии ҷаҳони муосир бо истифода аз технологияҳои иттилоотиву коммуникатсионӣ бо роҳи ҷанги иттилоотӣ, силоҳи иттилоотӣ ва амалиёти иттилоотӣ метавон ба шуур ва афкори одамон таъсир расонида, муносибати миёни давлатҳо

ки бояд ба ихтирооткорио барномарезиҳои технологияи муосир даст зананд.

Барои ҳимояи манғиатҳои миллию давлатӣ зарур аст, ки аз ҳама гуна роҳи воситаҳои дар ихтиёр доштаамон истифода намоем. Аввалан созмон додани системаи эътиимони ҳифзи заҳираҳои иттилоотӣ аз қиберҳӯҷумҳо ва ҳимояи ҷомеа аз таъсири манғии иттилооти иртиҷои ва ҳатарнок, ки ба шуӯри ҷавонон таъсири бад мерасонад.

Барои паст кардани шиддати таъсири ақидаҳои ифротӣ ба мағкураи насли наврас ва ҷавонон ба назари инҷониб пешниҳодҳои мазкур ба манғиати кор аст:

1. Бо дарназардошти синну сол дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи ҷумҳурий ба роҳ мондани фанҳои маҳсуси таълимӣ. Ҳамчунин, дар муассисаҳои таҳсилоти миёна ва олии қасбӣ миқдори соатҳои дарси сиёсатшиносӣ зиёд карда шавад ва курси маҳсуси «Муқовимат бо терроризму ва экстремизму» роҳандозӣ гардад;

2. Таъсис додани муассисаҳои хурди илмӣ – тадқиқотӣ дар замини муассисаҳои таҳсилоти олии қасбӣ, марказҳои илмӣ – тадқиқотӣ бо мақсади дарки дуруст ва муайян намудани таъсири ғурӯҳои экстремистӣ ва террористӣ ба мағкураи ҷавонон;

3. Таъсиси шӯрои ҳамоҳангосози олимону ҷомеашиносон оид ба дарёғти роҳи воситаҳои алтернативии идеологӣ ҷиҳати бартараф нағудани ҳама гуна ҳатарҳои мағкуравӣ ба ҷомеа. Татбиқ ва ҷорҳои зикршударо яке аз роҳҳои асосии ғашгирӣ ва аз байн бурдани ин падидаҳои номатлуб шуморидан мумкин аст.

**Ф. ЭШОНҶОНОВА,
коршиноси масоили сиёсӣ**

► ҲУДОГОҲӢ

Мехру муҳаббати ватан аз зодгоҳ, аз останаи ҳонаи падарӣ, аз гаҳвораю аллаи модар, аз пайроҳаю талу теппа ва адиру боғу чаманзорон, рӯду ҷашмасон, дуои пиразанону мӯйсафедон, мактабу бӯру таҳтаи синф, сабаки омӯзгорон... сар мешавад.

Ватанро дӯст доштан, ҳар вачаб ҳокиқонро тӯтий ҷашм кардан, барои хифзи марзу буими он синаро сипар ва ҷонро фидо намудан танҳо аз ҷониби фарзандони содику вағодори ин ватан меояд. Ватанро на бо суханҳои умумио шиorgуна, на ба таври сатҳи рӯйӣ, балки аз сидқи дил бояд дӯст дошт. Фарде, ки деху зодгоҳ, мадару падар ва саҳроҳои беконору рӯдӯ ҷашмасонро дӯст намедорад, ҳеч гоҳ ватани ҳешро дӯст дошта наметавонад. Ба таъкиди шоири ширинкаломи тоҷик, шодравон Мирзо Турсунзода ватан мағҳумест, ки барои ситошӯи тавсифи он тамоми образу ташбехот камӣ мекунад:

Ин қадар дар дилтисандӣ дилтисанд астӣ ватан, Дар сари тасвири ҳуснамат кас намеёбад сухан.

Ватан сар мешавад аз гаҳвора

Чунонки маълум аст, ҷанги шаҳрвандии солҳои 90-ум, ки бар асари дасисаи иғво ва мансабталоши иддае аз фарзандони ноҳалафи қишинвар ба амал омад, на танҳо ба марғи одамони зиёди бегуноҳе сабабгор шуд, балки қисми бешумори мардумро фирорӣ ва аз ватан дуру гарибу маҳҷӯр соҳт. Азоби гарибӣ вазнин буда, фирорӣ дар вазъу шароити баду вазнин рӯзи ҳудро ба шом мerasонданд. Ҷаҳор фасли сол дар ҳаймаҳо гуруснао ташна, дар фирорӣ ёру диёр азоби алимро қашида, мардуми бесарпаноҳ ёди ватан мекарданд. Беҳуда нест, ки дар байни ҳалқ зарбулмасале машҳур аст, ки шахси беватан булбули бечамон аст. Аз замонҳои қадим одамон дар ҷустуҷӯйи

зиндагии босаодату нишоотангез тарки ватан карда, ба мушкилоти тасаввурназӣ дучор гардида,

пушаймон мешуданд ва оҳи бадард аз сина мекашидану талҳ мегиристанд. Ҳушбахтона, бо талошу фидокориҳои Пешвои миллият, Президенти қишинвар, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон тамоми

ғирориён аз Афғонистон ба ватан, ба зодгоҳашон баргардонда шуда, дар манзилҳои ҳуд ба зиндагии осудаҳолона идома бахшиданд. Президенти қишинвар дар рӯзҳои аввали ба сари қудрат одамонашон, дар шаҳри Ҳуҷанд савғанд ёд карда буданд, ки «то як нафар тоҷики фирорӣ дар он сӯйи дарёи Омӯ қарор дошта бошад, ман ҳудро осудаву хотирҷамъ намеҳисобам». Сарвари давлат бо сари баланд ба савғандашон вафо карданд. Аз ин рӯ, имрӯз ба насли наврас ва ҷавонон лозим аст, ки аз қишинари озоду обод ва шукуфону пешрафта, ки амнияти сартосарии мардум дар он таъмин карда шудааст, шукргузор бошанд. Шукри обу ҳокиқати ватан карда, ҷаҳду ҷадал ва хидмат намудан – рисолати ҳар як шаҳрванди соҳибид мебошад.

**Алоҳида БОЛТАЕВА,
мураббии мактаб – интернати
МДТА №2, шаҳри Душанбе**

► ВАБОИ АСР

Роҳи начот аз маводи мухаддир

Зуҳуроти нангину номатлубе, ки имрӯз чомеаи моро ба ташвиш овардааст, даст задан ба амалҳои ҷиноятӣ ва ҳукуқвайронкунӣ дар байни ноболигону ҷавонон мебошад. Тавре аз андешаи коршиносон бармеояд, омилҳои ба ҳукуқвайронкунӣ ва ҷинояткорӣ даст задани ин табакаи чомеа косташавии ахлоқ, назорати сусти падару модар, мактабу ҷамъият, аз таълиму тарбия дур мондан, таъсир ҷаҳонишавии босуръати чомеа, майл кардан ба фарҳанги бегона ва ғурӯҳои радикалии терористӣ-экстремистӣ ба ҳисоб меравад.

Мувофиқи маълумоти омӯзгор, дар бозори сиёҳ гардиши маводи нашъадор, маҳсулоти тамоку, машруботи спиртӣ пайи ҳам ҷойҳои аввалро ишғол менамоянд. Ҷаҳонишавии босуръати ин маводи мадҳушкунандаи ақлу ҳуши одами, албатта, ба ҷомеаи башарӣ бетаъсир намемонад.

Мутаассифона, истеъмоли тамоку, гардиши гайриконуни маводи нашъадор, машруботи спиртӣ дар байни ноболигону ҷавонон густариши ёфта, зери таъсир маводи нашъадор онҳо даст ба ҷиноятҳои вазнини терористӣ-экстремистӣ зада, аз бемаърифати гумроҳӣ ба ғурӯҳои ифротӣ шомил мегарданд ва дар оҳири кор аз карда пушаймон мешаванд, vale pушаймонӣ дигар суд надорад. Чунин ҳолат ягон шахси солимфиро бетараф гузошта наметавонад ва проблемаи ҷиддии ҷомеа ба шумор меравад.

Тибқи аҳбори Маркази наркологии ҷумҳурӣ, то моҳи июни соли 2020, дар қишинвар ҳашор нашъаманд аз ҳисоби ҷавонон ба қайд гирифта шудааст. Сарвари давлат, муҳтарам Эмомали Рахмон дар яке аз суханронҳои худ дар ин масъала хеле бомаврид ва дурбинона гуфта буданд: «Суҳан дар бораи таҳдид ба генофонди миллат ва ояндаи миллат меравад ва мо бояд тамоми қӯшишу имкониятҳои худро ба он равона созем, ки суръати ин тамоҳи паст карда шавад».

Ба ҳамагон маълум аст, ки ҷумҳурии мо дар ҳамсоягии истехсолкунанда ва Ҷаҳонишавии маводи мухаддир - Афғонистон ҷойгир буда, масоҳати марзи мо бо ин ҷумҳурӣ буда 1434 км-ро ташкил медиҳад. Вазъи қунуни сиёсӣ ва ғасб намудани ҳокимияти расмии ин қишинвар аз тарафи ғурӯҳи «Толибон» вазъиятро боз ҳам пеҷидаю мушкил гардонида, моро водор месозад, ки ба ин масъала диккати ҷиддӣ дихем.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати давлатии маводи нашъадори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, соҳторҳои хифзи тартибот, маориф, тандурустӣ созмонҳои ҷамъиятигу ғайридавлатӣ имрӯзҳо мекӯшанд, ки Ҷаҳонишавии маводи мухаддирро зери назорати қатъӣ гирифта, шиддати вазъиятро дар ин самт қоҳиш диханд.

Яке аз сабабҳои асосии нашъамандию нашъаҷалӣ, дар сатҳи шароити пасти иҷтимоӣ-иқтисодӣ, фарҳанѓӣ доштани фард, бепарасторӣ ва беътинои воли-

дайн, омӯзгор ва ҷомеа мебошад. Асири маводи мухаддир будан на танҳо тан, балки рӯҳи инсонро афсурда мегарданд. Ҳар як ҳолати номбаршуда ҳусусиятҳои ҷудогонро дар бар мегирад.

Професор, олимӣ маъруф, шодравон Минҳоҷ Ғуломов дар асари худ «Нашъамандӣ ва оқибатҳои он» таъқид намудааст, ки «Маҳсусиятҳои клиникии на-

шъамандии ҳашишӣ дар ҷавонон ҳанӯз дар марҳилаи аввали истеъмоли аҳён-аҳёни ҳашиш ба мушоҳида мерасад. Дар ин ҷо сабабори оғози нашъакашӣ ҷункоид, тақлидкунӣ ба ҷавонони аллакай нашъамандшуда мебошад. Бинобар он, оғози нашъакашӣ ҳаракати ғурӯҳӣ дорад: нашъакашҷо сигори нашъадорро ба давра сармедиҳанд, ки ба ҳар як ҷавон ҷониши ҳашишӣ ҷоизӣ буда, ба ҳар ҷо ҷониши ҳашишӣ ҷоизӣ буда.

Адабиёти соҳавӣ, ки такъя бар таҳқиқоти олимон дорад, истеъмоли гоҳ-гоҳи нашъаро барои ҷавонон ба давраи 14-16-солагӣ мувофиқ мединанд. Ба истеъмоли пайвастаи ҳашиш гузаштани ҷавонон аз таъсирни қайфияти он вобаста аст. Ақидаи дигари муаллифони таҳқиқот дар ин соҳа он аст, ки дар шароити дехот қӯдакон бармаҳал, яъне дар 9-10-солагӣ аз рӯйи ҳавою ҳавас ва тақлидкорона ба сигуру носкашӣ шурӯъ мекунанд, қӯдакони шаҳр аз ин ҳам пештар аввал сигорҳои нимкашидара аз замин ҷида, ба даҳон мегиранд ва бо истифода аз беназоратии вољидайн сигуру тамоку мекаранд.

Бино ба таҳқиқоти Минҳоҷ Ғуломов, «ҷойи ихтилооти ҷигатавиеро, ки ҳангоми аҳён-аҳён истеъмол кардани ҳашиш ба мушоҳида мерасад, дар марҳилаҳои аввал ташаккули он, ҳиссияти рӯҳии шодкомӣ ишғол

мекунад. Муҳити атроф дар рангубори рӯшан инъикос мейбад, равиш афкор метезад. Масти то як ду соат тӯл мекашад ва пас аз он дар марҳилаи пас аз интоксикатсионӣ (зарҳорудшавӣ) дучор шуда, то 3-4 шабонарӯз нигоҳ дошта мешавад». Баъди 2-3 соат наврасро ҳоҳиши тақроран аз нашъа маҳсавӣ фаро мегирад. Нашъакашии ҷандкарата мушоҳида мешавад. Навраси нашъаманд дар ин давра камфаълият ва бепарво мешавад. Ба назар мерасад, ки вай ба рӯйдодҳои атроф бетаваҷҷӯҳ аст ва ҷизи дигаре диккати ўро ба ҳуд ҷалб намекунад. Давомнокии марҳилаи якуми нашъамандии ҳашишӣ барои қалонсолон бештар аз 1 сол буда, барои ҷавонон ба андешае аз 7 то 8 моҳ ва ба андешае дигар 3-4 моҳ бештар тӯл намекашад. Сабаби онро профессор Минҳоҷ Ғуломов

дар тезтар ва босуръаттар ҷараён гирифтани беморӣ медонад. Дар ин давра барои ҷавонон ҷавонашӣ тадриҷан «...майлу рағбати бебозгашт ба истеъмоли нашъа пайдо мешавад. Ҷои таъсир ҷайғияти ҳашишро ҳолати сустии оромӣ ишғол мекунад ва он боис мегардад, ки ҷавонашӣ намуда аз танҳо мепазирад. Яъне ў бештар аз одамон қанор мечӯяд ва дар ҷойҳои ҳилват буданро афзалтар аз ҳар ҷизи дигар мединанд. Аз ин ҷо марҳилаи дуюми нашъамандӣ барои на-

врас оғоз мешавад». Ба андешаи профессори марҳум, дар давраи дуюм аҳлоқи ҷавонони нашъапараст коста мегардад. Онҳо ҳонданро ба тадриҷ тарқ мекунанд, аз кор саркаши менимоянд, оворагардӣ намуда, даст ба содир кардани ҳар ҷониши мезананд, ки оқибати ин кор рӯ օвардан ба олами ҷиноят аст. Ҳамчунин, ба вуҷуд омадани ҳолатҳои маҳзункунандае, ҷун ҳарҳашаю ҷанҷол, асаноният, бадҳашмӣ, зудранҷӣ ва гайра ба ҳислатҳои бача зам мегарданд, ки ин низ дар давраи дуюми нашъамандии ҳашиши ҷавонашӣ рӯҳ медиҳад.

Нашъамандии ҳашишӣ давраҳои 3-юм 4-ум ҳам дороҷ, ки беморро гирифтори ҳолатҳои интоксикатсионӣ, ё ҳуд зарҳорудшавии шадид ва аbstinenсӣ ё ҳуд ҳуморӣ мекунад. Дар ин давраҳо нашъаманди на-вras маъмулан аз заифии бадан ба бемориҳои зиёде мубтало мегардад, ки ин заъф оқибат ўро ба ҳалокат мерасонад. Вале дар њеч сурат набояд ба маъюсию ноумедӣ роҳ дихем ва нагузорем, ки инсоният дар маҷрои пуртазоди зиндагӣ ҳудро залилу ғуломи нашъа ҳис намояд.

Раҷабалӣ ШАРИФОВ,
омӯзгор, мушиҷави
шӯъбаи маорифи
ноҳияи Ёвон

► МУЛОҲИЗА ВА ПЕШНИҲОД

Тӯли 38 соли фаъолияти худ ҳамчун омӯзгори забон ва адабиёти тоҷик ба ҳулоасе омадам, ки дар таълифи китобҳои дарсии ин фанҳо бояд таҷириoti чиддӣ ворид карда шавад. Ҷаро? Зоро таълими мавзуъҳои дарсӣ бо фароғиири қисматҳои зиёд, аз қабили тавзеху тафсири лугат, кироати ифоданоки шеър ва навиштани иншо эссе амали мураккабу душвор буда, соатҳои ҷудошуда барои дар сатҳи баланд ва мукаммал омӯзонидани мавзуъҳои дарсӣ, аз нигоҳи мо, кифоят намекунад. Дар барномаи таълими омӯзиши ҳаёт ва эҷодиёти 10 – 12 ё 15 шоири нависанд, шурӯъ аз синфи 5 то 11 дар дарси адабиёти тоҷик пешбинӣ шудааст. Барои таълими эҷодиёти шоири

Таълими адабиёти тоҷик таҷдиди назар меҳоҳад

нависандагони тоҷик мутаносибан аз 62 то 102 соат (дар ҳар як синф) ҷудо гардидааст. Оё омӯзиши ҳаёт ва ҷанбаҳои эҷодиёти тамоми шоири нависандагон дар дарсҳои адабиёти зарур аст?. Ба андешаи мо, таълими мавзуъҳо бояд бештар алокаманд ба намояндағон барҷастаи адабиёти ҳар асрӯ замон бошад, беҳтар аст. Омӯзиши осори мураккаб ва ба синну соли ҳонандагон номувоғири гурӯҳе аз шоири нависандагон дар синҳои 5 – 11 њеч зарурате надорад. Ман пешниҳои менамоям, ки дар як синф дар барномаи таълими омӯзиши ҳаёт ва эҷодиёти 5 адаб (3 нафар шоири ва 2 нафар нависанд) кифоя аст. Дигар мушкил, тарзи навишти таълифи китобҳои дарсии «Адабиёти тоҷик» мебошад. Забону сабк ва услуби навишти китоби «Адабиёти тоҷик» дар ҳамаи синҳо (5 – 6 – 7) аз хрестоматия фарқ надорад. Ҷӣ, магар омӯзгор олим ё муҳаққиқ аст, ки моҳияту ғояи ҳамаи намунаҳои осори пешниҳои дарсӣ дода метавонад? Омили маъмули дигар, ба синну соли ҳонандагон мувоғирик накардани китоби «Адабиёти тоҷик» ба шумор меравад. Шояд вакти он расидааст, ки қолабҳои маъмулро шикаста, фанни адабиётро ба шаклу шевави комилан нав, яъне таълими осору аҳволи шоири нависандагон, таҳлили осори назмию насрӣ, лугатнорӣ ва қироати шеър бо ҷудо кардани соатҳои алоҳида (ё ҳамчун фанни алоҳида) мавриди омӯзиш қарор дихем? Дар акси ҳол, мо бо баёни мавзуъҳо, ҷун омӯзиши батағаси ҳаёт ва эҷодиёти ину он шоири нависанд, вазъияти сиёсии иҷтимоии асрӯ замонҳои гуногун, таълими назарияи адабиёт (санъатҳои лафзӣ-бадӣ), лугат, навиштани иншо эссе ва гайра дар якҷояй ба ҳадафи ниҳоии ҳуд расида наметавонем.

Ширинҷон СОБИРОВ,
омӯзгори забон ва адабиёти
тоҷики гимназияи давлати №1,
ноҳияи Дӯстӣ, Аълоҷи маорифи Тоҷикистон

► ҲАМОИШ

Ҷавонон ва амнияти иттилоотӣ

2 декабр дар Донишкадаи давлатии забонҳои Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода дар мавзуи «Ҷавонон ва амнияти иттилоотӣ» ҳамоши илмӣ-мәърифатӣ баргузор гардида.

Дар ҳамоши намояндаи Раёсати мубориза бар зидди ҷиноятҳои муташаккили Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон Саидислом Ақрамзода, муаллифи барномаи «Тоҷикистон ва ҷаҳон»-и Телевизиони «Тоҷикистон», рӯзноманигор Фатҳиддин Замон ва кормандону донишҷӯёни фаъол иштирок намуданд.

Саидислом Ақрамзода вобаста ба мавзуи ҷанғоҳи иттилоотӣ ва дигар зуҳуроти номатлуби ҷомеа зикр кард, ки «шабакаҳои иҷтимоӣ ҷанбаҳои мусбату манғӣ дошта, ба тафаккури ҷавонон таъсир мерасонанд. Моро зарур аст, то мӯқобили ҳамаи ҷавон маводи беасосу ғарзонки душманони миллат мубориза иттилоотӣ бурда, ба ин восита ба миллат ва давлати соҳиби қислотонро ҳимоя намоем».

Рӯзноманигор Фатҳиддини Замон изҳор дошт, ки солҳои охир ғурӯҳҳои террористиу экстремистӣ тавассути шабакаҳои иҷтимоӣ ақидаҳои ифтиҳияшонро тарғиби таҳвиқ намуда, ҷавононро ба ин восита ба ғурӯҳу ҳаракатҳои ифтиҳӣ ҷалб мекунанд.

Муовини ректор оид ба имл ва инноватсия, дотсент Асадулло Наҷмиддинӣ дар мавзуи «Таъсир ҷомеа зикр кард, ки «шабакаҳои иҷтимоӣ ба тафаккури ҷавонон», муудири кафедран фалсафа ва сиёсатшиносӣ, дотсент Диловар Мачидов дар мавзуи «Ҷавонон ва амнияти иттилоотӣ» ва муудири шуъбаи таҳлилӣ – иттилоотии ДДЗТ Доро Суҳробӣ дар мавзуи «Фарҳанги истифодаи сомонаҳои интернетӣ аз ҷониби ҷавонон» маърӯза намуданд.

► БИСТСОЛАИ ОМӮЗИШ ВА РУШДИ ИЛМХОИ ТАБИАТШИНОСӢ, ДАҚИҚ ВА РИЁЗӢ ДАР СОҲАИ ИЛМУ МАОРИФ

Заминаи асосии рушди босуботи иқтисодии кишвар

Донишгоҳи давлатии Ҳуҷанд ба номи академик Бобоҷон Гафуров дар омода кардани мутахассисони соҳибкасб саҳми босазо дорад. Яке аз кӯҳантарин факултетҳои донишгоҳ фокултети физикаю математика маҳсуб мейбад, ки соли 1932 таъсис ёфтааст. Тӯли ин солҳо дар факултети физикаи донишгоҳ ҳазорҳо нафар мутахассиси варзидаи фанҳои дақиқ тайёр карда шудаанд, ки имрӯзҳо дар соҳаҳои мухталифи хоҷагии ҳалқ кору фаъолияти пурсамар доранд.

Баробари ворид гардишдан ба факултет аз таъмири азnavsозиҳо ва ободонию созандагиҳо ҳуҷҳоҳо гардишдем ва воқеан бахшида ба “Бистсолаи омӯзиши ва рушди табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ дар соҳаи илму маориф” роҳраву синфҳонаҳо, ҳуҷраҳои лабораторӣ хеле хуб таъмирва бо таҷҳизоти зарурӣ таъмин гардидаанд. Мо бо декани факултети физикаю техника, номзади илмҳои кимӣ, дотсенсент Парвизҷон Пӯлотов дар ҳуҷраи кории ўсҳубат оростем.

- Айни замон дар факултет чор кафедра: методикаи таълими физика, назарияи физика, физикаи умумӣ ва ҷисмҳои саҳт, электроника мавҷуданд. Устодону олимон ва кормандон 56 нафарро ташкил дода, аз ин таъсиси 4 нафар доктор, 17 нафар номзади илманд. Соли равон се нафар сарбаландона рисолаи номзадии ҳудро дифӯъ намуданд, - иброз дошт П.Пӯлотов ва афзуд:

- Устодони факултет ба корҳои илмӣ машғул гардида, 2 китоби дарсӣ, 4 дастури таълимӣ, 20 мақолаи илмӣ ба нашр расонданд. Ҳамчунин,

устодони факултет соҳиби ду патент: “Ҳосил кардани энергия аз нури офтоб” (таҳтироҳбарии номзади илмҳои физикаю математика, дотсенсент Раҳимҷон Назаров) ва “Оксидшавии ҳӯлаҳои алюминий дар ҳарорати баланд” бо сарварии номзади илмҳои кимӣ, дотсенсент Парвизҷон Пӯлотов) гардидаанд, ки дар ҳаёт татбиқ намудани ин лоиҳаҳо хеле манфиатовар ҳоҳанд буд.

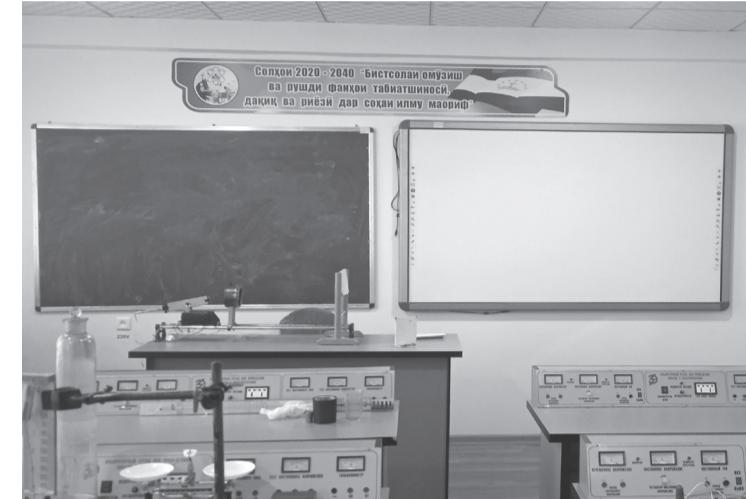
Ихтироъкорио навоварӣ дар факултет дар сатҳи назаррас қарор дорад. Устодони факултет дар ин самт низ корҳои шоистаро анҷом дода, соҳиби зиёда аз 40 патент мебошанд. Академики Академияи мӯҳандисии ҶТ, профессор М.Шерматов, узви вобастаи ҳамин Академия, дотсенсент М. Махмудов, дотсенсент С. Ёкубов, Р. Валиев дар ихтироъкориу навовариҳои соҳаҳои физика ва техника ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидаанд. Устодони факултет дар барномаҳои давлатӣ, гранту ҳоиҷаҳои муштарак пайваста иштирик менамоянд. Аз тарафи устодони кафедраи физикаи умумӣ ва ҷисмҳои саҳт 4 лоиҳаи корҳои тадқиқотии

байналхалқӣ бо дастгирии раёсати донишгоҳ амалӣ гардиш.

Дар асоси лоиҳаи «Ташкил намудани системай коммуникатсионӣ» дар Тоҷикистони Шимолӣ» бо дастгирии МИТБ-и Москва дар факултет як ҳуҷраи компьютерӣ ташкил карда шуд, ки ин ҳуҷра якҷоя бо таҷҳизоти аз Маркази тадқиқотии Юлихӣ

воситаи онҳо донишҷӯёну аспирантон корҳои курсӣ, дипломӣ ва корҳои тадқиқотӣ мебаранд.

Дар асоси лоиҳаи «ERASMUS MUNDUS External Cooperation Windowlot 9 CA» бо дастгирии Иттиҳодияи Аврупо якҷанд донишҷӯ ва аспирантон дар давлатҳои Аврупо фаъолияти ҳудро давом доданд. Ҳамкории илмии устодон-

Олмон гирифта шуда, барои ни факултет бо марказҳои илмиву таълимӣ ва муассисаҳои байналхалқӣ хеле густариш ёфтааст. Устодони факултет бо марказҳои бузурги илмии физика ва технологияи мусоир робитаи зич доранд. Аз ҷумла, устодони кафедраи электроника бо Донишгоҳи технологияи шаҳри Санкт-Петербург, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, устодони кафедраи физикаи умумӣ ва ҷисмҳои саҳт бо ДФТ ба номи Иоффе АИ Россия, ОИЯИ (ш. Дубна) ҳамкории илмӣ доранд.

Дар асоси лоиҳаи «Ҳолати радиоэкологии Тоҷикистони Шимолӣ» бо қумаки Маркази илмии Юлих-Олмон таҷҳизоти қиматбаҳои ҳозирзамон ба лабораторияи навтаъсиси «Радиоэкология» дастрас гардиш, ки бо “Баргузории озмуни “Илм-

форӯғи маърифат”, ки бо ибтикори Асосгузори сулҳо ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҳамасола гузаронида мешавад, бешубҳа, иқдоми шоиста ва начиби Сарвари кишваронамон буда, ба рушди илмҳои дақиқ мусоидат менамояд. Дар даври чумхуриявии озмуни мазкур шогирдони факултет: Мафтуна Қуддусова сазовори мақоми дуюм ва Шодиев Шоҳмурод сазовори мақоми сеюм гардидаанд. Ҳамчунин, се нафар донишҷӯ ба гирифтани стипендиияи Президентӣ мушарраф гаштанд. Айни замон дар факултети физика ва техника 1136 нафар донишҷӯ, аз ин 12 нафар магистр, 2 нафар докторант, 309 нафар дар шуъбаи гоибона ва 54 нафар тиқи квотаи Президентӣ таҳсил менамоянд”, - таъқид менамояд декани факултет Парвизҷон Пӯлотов.

Нуъмон РАҶАБЗОДА,
“Омӯзгор”

► РИЁЗӢ

Нақши масъалаҳо дар таълими математика

Евклид 300 сол пеш аз милод ғеометрияро ҳамчун илм дар китоби «Ибтидо» - и ҳуд инкишоф дод, ки дар он қонуниятиҳои ғеометрий дар асоси аксиомаҳо пай дар пай ҳосил карда шудаанд. Бобоҷон «Ибтидо» мазмунан ба курси ғеометрияи мактабии ҳозира мувофиқат меқунанд.

Албатта, ҳамаи донишҳои ғеометрияро, ки инсоният ба даст овардааст, дар муассисаҳои таълимӣ омӯзонидан аз имкон берун аст. Аз ин сабаб, курси ғеометрияи мактабӣ чунин теоремаҳои асосии пайдарпайиро дар бар мегирад, ки теоремаҳои бокимонда натиҷаи мантиқии онҳо мебошанд. Аз ҷиҳати дигар, мачмуи зиёди теоремаҳо ба намуди масъалаҳо дода мешаванд, ки дар раванди ҳалли онҳо хонандагон бояд бевоситаи ин теоремаҳоро истифодаи намоянд.

Аз ин сабаб, масъалаҳо қисми таркибии курси ғеометрияи мактабӣ мебошанд. Дар ҳақиқат, агар мо аз курси ғеометрияи элементарӣ масъалаҳоро ҳориҷ кунем, он аз мачмуи аксиома, теорема ва таърифҳо иборат шуда мемонад. Масъалаҳо шакли аввалини татбиқи донишҳои аз курси ғеометрия гирифташуда мебошанд. Ҷи тавре ки маълум аст, дар ғеометрия масъалаҳоро ба се намуди асосӣ ҷудо мекунанд:

Масъалаҳо, ки дар он ҷенакҳои номаълуми як элементи фигура аз рӯйи ҷенакҳои дода шуда дигар ҳамин фигура муайян карда мешавад, ба масъалаҳо доир ба ҳисоб доҳил мешавад.

Дар байзе масъалаҳо талаби муайян кардани ягон алоқамандӣ, вобастагиҳо

гуна масъалаҳо соҳтани ягон фигураи геометрий аз рӯйи байзе элементҳои дода шуда ин фигура талаб карда мешавад.

Ҳамин таркиб, масъалаҳои геометриро ба гурӯҳҳо зерин чудо мекунанд:

1. **Масъалаҳо доир ба ҳисоб;**
2. **Масъалаҳо доир ба исбот;**

3. Масъалаҳо доир ба соҳтан.

Дар баробари ин, метавон гуфт, ки масъалаҳои геометрий сода, мурракбаб, таркибӣ, омехта ва дигар намудҳои мантиқро доро бошанд.

Умуман, дар натиҷаи ҷудо ҳуҷраи масъалаҳои сода мо пайдарпайи ҳалли ҳар қадоми онҳо муайян мекунем, ки он

ба ҳалли масъалаи дода шуда таркибӣ, оварда мерасонад. Барои ёд гирифтани тарзи ҳалли масъалаҳои таркибӣ ба тартиби муайянни кор ба онҳо риоя кардан фоиданок аст:

Хондани масъала ва ба мазмуни конкретии он сарфаҳам рафтанд;

Ҷудо ҳуҷраи қисмҳои асосии масъала ва қисмиҳои мӯҳими матни он;

- Тартиб додани шарти қӯтоҳи масъала ва модели ифодавии он;

- Муайян намудани тартиби ҳалли масъала;

- Интиҳоби амалҳои алоҳида ва иҷрои онҳо;

- Навиштани ҳалли масъала, санҷиш ва ҷавоби он.

Дар ҳақиқат, муввафқияти кори ҷудо ҳуҷраи масъалаҳои сода ба он вобаста аст, ки худи матни масъала – шарту савоили он, алоқаи байни қисмҳои дода шуда наомаълум ҷай тавр омӯхта мешаванд. Омӯхтани масъала аз бодикат ҳондани он оғоз мегардад.

Дар раванди ҳал намудани масъалаҳои таркибӣ алоқамандиро бо мавзуъҳои пайдарпайии иҷрои амалҳо, амалҳои ҷамъу тарҳ, зарбу тақсим, мавқеи истифодабарии қасрҳо, қартии ададҳо барқарор наамудан аз руҳҳои асосии ҳал ба шумор мераవад.

Бегмӯҳаммад ШОДИЕВ,
омӯзгори математики гимназияи №1,
барои хонандагони болаёқати шаҳри Душанбе

Дар ноҳияи Мастҷоҳ боз як зеристгоҳи барқӣ бунёд мегардад.

► БИСТСОЛАИ ОМӮЗИШ ВА РУШДИ ИЛМҲОИ ТАБИАТШИНОСӢ, ДАҚИҚ ВА РИЁЗӢ ДАР СОҲАИ ИЛМУ МАОРИФ

Омӯзиши илмҳои бунёдӣ ба рушду пешрафти кишвар мусоидат мекунад. Татбиқи ҳадафи чоруми миллӣ – саноатикунонии босуръати кишвар маҳз ба фанҳои табиию риёзӣ вобаста аст. Бинобар ин, зарур аст, ки ба омӯзиши илмҳои дақиқ шавқу рағбати насли наврасро аз зинаи таҳсилоти томактабӣ оғоз намуд.

Мураббия метавознад бо воситаҳои аёйӣ ва расму нақшаҳои содаву диккатчалбӯнанда таваҷҷуҳи хурдсолонро ба омӯзиш бедор намояд. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомали Рахмон дар Паёми хеш ба Маҷлиси Олии мамлакат (26.12.2019) таъқид доштанд, ки «назорати заронида шуд, ки ба гумони инҷониб, тавонист ба дарёфти лаёқатмандону ихтироъкорони ҷавон мусоидат намояд. Дарвоеъ, озмунҳои гуногун, ки ҳамасола дар сатҳи ноҳияву шаҳр ва вилояту ҷумхурийро хондозӣ мегарданд, аз як тараф, ба дарёфти истеъоддоҳо мусоидат кунанд, аз ҷониби дигар, ба шавқманду ҳавасманд шудани насли нарвас такони ҷиддӣ мебахшанд. Дар озмун

Омұзиши фанҳои дақиқ ва шеваҳои гуногуни он

азхудкуни донишҳои замона-
виро пурзӯр гардонида, навра-
сону ҷавононро ба мутолиаи
китобҳои бадеиву илмӣ ташвиқ
намоянд, қобилияти эҷодии
онҳоро тақвият бахшанд ва ба
таълими фанҳои табиатшиносӣ,
дақиқ ва риёзӣ таваҷҷуҳӣ беш-
тар зоҳир намоянд. Вобаста
ба ин, пешниҳод менамоям, ки
ба хотири боз ҳам беҳтар ба
роҳ мондани омӯзиши илмҳои
табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ,
инчунин, барои тавсееи тафак-
кури техникии насли наврас
солҳои 2020 -2040 “Бистсо-
лаи омӯзиш ва рушди фанҳои
табиатшиносӣ, дақиқ ва риёзӣ
дар соҳаи илму маориф” эълон
карда шавад».

карда шавад».

Воќеан, татбики барномаи мазкур ба рушди илмҳои бунёдӣ мусоидат мекунад. Барои ин зарур аст, ки дарсхоро дар сатҳи баланд ва рангину ҷолиб гузаронем. Дар раванди дарс аз ҳаёту фаъолияти нобигагони ҷаҳон дар рушди илмҳои табиий ва бунёдӣ қадами чиддиро гузоштаанд, маълумот пешниҳод кардан аз аҳамияти холӣ наҳоҳод буд. Таракқии босуръати технология мусосир маҳз аз пешрафти илмҳои бунёдӣ дар арсаи ҷаҳон далолат мекунад. Ҳамин аст, ки соли равон бо дастури Пешвон мидлат мухтарам Эмомадӣ

Гор меобщад. Дар баробари ин, тавсия намудани омӯзиши фаъолияти олимону донишмандон, ки дар рушди илмҳои бунёдӣ хидмати шоиста кардаанд, манфиатбахш аст. Агар ба таърих назар афканем, маҳз мутафаккирону донишмандони тоҷику форс дар рушду такомули илмҳои бунёдӣ ва ба консепсияи муайянни илмӣ дароварда ни онҳо саҳм гузоштаанд. Аз ин рӯ, донистани таърихи илмҳои дақиқ ва марҳалаҳои рушди он хонандагонро водор менамояд, ба омӯзиши илмҳои дақиқ таваҷҷуҳи бештар намоянд.

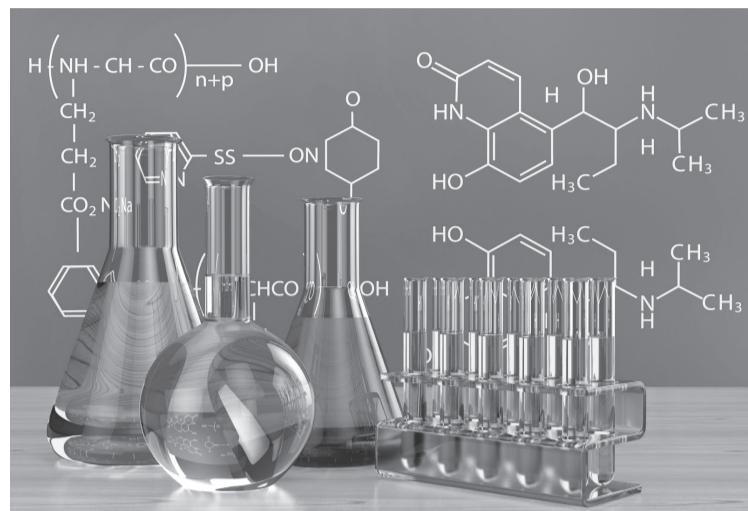
*Заррина ҲАФИЗОВА,
омӯзгори математикаи
дитсайи №1 шаҳри Бўстон*

Оре, таълими химия такмил меҳоҳад

*Банда собиқадори меҳнат
ҳастам ва тамоми фаъоли-
яти кориамро ба тарбияни
насли наврас ва таълими
химия бахшидаам.*

Дар ҳафтаномаи «Омӯзгор» мақолаи яке аз омӯзгорони ботаҷриба, Аълоҷии маориф ва илми Ҷумхурии Тоҷикистон аз ноҳияи Файзобод Баҳриддин Ҳолиқовро таҳти унвони «Таълими химия такмил меҳоҳад», (Омӯзгор, № 22, 3 июни соли 2021) хонда, хеле ҳурсанд шудам ва хостам, ҳамчун мутахассиси ин соҳа фикру андешаҳои ҳудро оид ба мақолаи мазкур баён намоям.

Маълум аст, ки омӯзиши ҳамаи фанҳои таълими дар мактаб аз синфҳои поёни оғоз мегардад, аммо таълими фанни химия аз синфи 8 оғоз мешавад, ки ба назари мохеле дер аст. Гузашта аз ин, дар соҳаи маориф омӯзиши илмҳои бунёдӣ дар мадди аввал қарор гирифтааст, ки бевосита ба ҳадафи чоруми стратегии мамлакат – саноатикунонии босуръати кишвар иртибот дорад. Фанни химия низ ба қатори илмҳои дақиқ доҳил мешавад, аммо миқдори соатҳои дарсие, ки ба таълими ин фан чудо карда шудааст, ниҳоят кам аст. Хонанда зимни омӯзиши фанни химия ба 119 элемент ё ба истилоҳ «алифбои химия» шинос мешавад, ки аз ду ҳарфи лотинӣ ё юнонӣ гирифта шудааст ва барои омӯзиши

ни химия аз синфи 7-ум саркарда шавад, зеро дар синфи 7-ум танҳо «алифбои химия» мағҳумҳо, модда, валент, формула ва муодилаҳоро омӯзонида, пас аз синфи 8-ум омӯзиши элементҳои оксиген ва гидрогенро оғоз намудан зарур аст.

Таклифи дигари ман ҳамчун омӯзгори ин фан он аст, ки таълими фанни химия амалро меҳоҳад, аммо дарсхои амалий ниҳоят каманд. Ман ҳамчун мутахассиси ин соҳа дарсхои амалиро бештар барои ҳалли мисолу масъалаҳо сарф менамоям, чунки он реактивҳое, ки дар тӯли солҳои 1975-1978 ва солҳои 1990 дар моҳастанд, барои гузаронидани таҷрибаҳо мувофиқат намеку-

нанд ё натица намедиҳанд.

Пештар барои гузаронидани машгулиятҳои амалий аз фанни химия дар як сол спирт таъмин карда мешуд. Ҳоло

Масолеҳи полиэтиленӣ ва ҳифзи муҳити зист

Яке аз самтҳои амалий гардонидани до-
ниши кимиёвии хонандагон ташаккули
илмии фаҳмишу дарки онҳо ба нақш ва
мавқеи инсон дар табият мебошад.

Аз ин рӯ, тарбияи толибилмон дар рӯхияи табиатдӯстӣ, хифз ва муҳофизати он яке аз вазифаҳои аввалиндараҷаи омӯзгорони фани кимӣ маҳсуб мебад.

Бояд түгі, ки табиат на танба сарватхой зеризаминй, балки сарчашмаи саломатй, манбай эчоду муваффакият низ ҳаст. Дар баробари ин, табиатро метавон ҳамчун тарбиятгару табобат-гар низ шинохт. Аммо инсоният барои бехтар намудани шароити зиндагии худ ба муҳити зист зиддият пайдо мекунад, ки дар ҷавоб табиат ба саломатии ў таҳдид менамояд.

Афзудани корхонаҳои саноатӣ, энергетикай атомӣ, иншоотҳои обӣ, партовҳои истеҳсолӣ, бухори нақлиёти заминию ҳавоӣ, партовҳои масолехи полиэтиленӣ (хусусан, шишаҳои пластмассӣ ва ҳалтаҳои борпечонӣ) ҳавою обро заҳролуд намуда, боиси зиёдшавии гази карбонат ва кам шудани оксигени ҳаво мегарданд.

Дар раванди тараққиёти илму техника, хусусан дар соҳаи химияи органикӣ, моддаҳои синтез шудаанд, ки ҳатто дар табиат ҳамвучуд надоранд (мисоли массаҳои пластикӣ). Дар синфи 10 омӯзиши карбохидрогенҳои бехад аз этилен оғоз мегардад. Омӯзгори кимиё пас аз омӯзонидани барномаи таълимӣ оид ба соҳт ва хосиятҳои физикию химияи этилен, усулҳои аз он ҳосил кардани полимери этиленро ба хонандагон мефаҳмонад. Боянд

ёдовар шуд, ки инсоният дар ҳамаи соҳаҳо аз масолеҳи полиэтилений хеле васеъ истифода мебарад, зеро он камарзиш ва сабуку қулай аст (аз чумла, барои нигоҳ доштани нӯшокиҳои газноки хунук ва ҳалтаҳои борпечонию борбардорӣ). Дар ҳамин асно, омӯзгор бояд моҳияти масъаларо бо мисолҳои дақиқ ё наворҳое, ки дар он партови массаҳои пластикӣ дар об, ҳалтаҳое, ки шамол онҳоро ба буттаю дараҳтон бурдааст, мунъакис шудааст, фахмонад. Дар ҳалтаҳои полиэтилений гирифтан ва нигоҳ доштани маҳсулоти ғизой зараровар аст, зеро он оҳиста-оҳиста моддаи заҳрнок ҳориҷ мекунад. Дар баробари ин, чунин партовҳо ҳам ба ҳайвоноти обӣ, парандагон ва ҳам инсон зарар меоранд. Гузашта аз ин, сабаби косташавии ҳусни шаҳр ва дар умум табият низ мегарданд.

умум, табиат низ метардан.

Бинобар он, омӯзгоронро зарур аст, ки дар дарсҳои химия оид ба ташаккули фахмиши муҳофизат ва ҳифз намудани табиат семинарҳо ташкил намуда, аз оқибатҳои муносабати бади инсон нисбат ба табиат ва вокуниши табиат ба инсон мубодилаи афкор намоянд. Ё ақаллан 2-3 дакиқаи соати дарси худро ба ин масъалаи мубрам равона созанд. Бо итминони комил метавон гуфт, ки ин тарзи кор дар инкишофи тарбияи экологии толибимон таъсири калон мерасонад.

Хамин тавр, мо табиат, флора ва фауна онро хифз намуда, вазифадорем, ки барои насли ояндаи худ бокӣ гузорем ва ҳеч гоҳ дар хиғзи мухити зист бетарафӣ зохир накунем.

*Баходур ЗИЁЕВ,
омӯзгор*

АФКОР

Таваңчүх ба донишомұзон муциби пешравиҳост

Дар шароити Тоҷикистони имрӯза масъалаи ангезабахшӣ (мотиватсия)-и донишомӯзон ба таҳсил ва худтакмилдигӣ дар низоми омӯзиший яке аз масъалаҳои муҳим мебошад. Барои фаъол намудани донишомӯзон ва омода намудани мутахассисони варзиҷаву ҷавобӣ ба талаботи мусоир нақши ин омил метавонад муассиср бошад.

Xусусан, рушди неруи
Хинсонӣ дар кишвар, ки
нақши муассисаҳои таҳсилотӣ
дар он барҷаста аст, аз бисёр
ҷиҳат ба дурустии ҳалли ин маъсъ-
ала вобаста аст. Дар шароити
кунунӣ танҳо бо омода намудани
мутахassisони варзида ва хирфай
мо метавонем, ба рушди неруи
инсонӣ дар кишвар мусоидат на-
моем, ки он метавонад мухаррики
пешрафти чомеаи мо гардад.

Бояд гүфт тарбияи равонии донишмұзған дар зинаходи по-
нини маңлумоттырыр ба мақсад мұвоғық нест. Чүнин ба назар
мерасад, ки ба масъалаи тар-
бияи равонии онҳо дар мұхити
тахсилотии мәдениеттегі тарбияи
на-
заррас карда намешавад ва аз
ин рү, аксари донишмұзған аз
сабаби надоштани таълим ва
тарбияи равонии мұвоғық ба хо-
ниши ва худтакмидихй аңгезаи
мұносибре нишон намедиҳанд.
Дар ҳамин ҳол яке аз вазифаҳои
мұхими сарпарастони гурӯххой
академий ва дар умум, устодо-
ни мұассисаҳои тахсилотии
кишварро тарбияи равонии
донишмұзған ва аңгезабаҳшы
онҳо ба тахсил ва худтакмидихй
ташкил медиҳад. Бинобар ин, ба
ин масъала зарур медонем, ки ба
чанд чиҳат тавағылғанда шағында:

Бүнёд намудани мухити из чихати равонӣ таъсиркунанда дар синфонаҳо. Дар мухити синфонаҳо омӯзгоронро зарур аст, чунин шароите фароҳам оваранд, ки ба кӯшишҳои ангезабаҳии донишҷӯён мусоидат дошта бошад. Ҳусусан, мухити синфона чунин ташкил карда шавад, ки из чихати равонӣ ҷолиб ва барои ангезабаҳиву худтакмилдии донишомӯзон ҳамеша созгор бошад. Омӯзгорон метавонанд, аз шеъру таъбирот ва ҳикматҳои таъсирбаҳи шахсиятҳои барчаста лавҳаҳо омода намуда, дар синфонаҳо наасб намоянд. Ҳамчунин, дар гӯши гурӯҳҳо ҷой додани қисмати «Ҳикмати рӯз»-ро мувофиқи мақсад мешуморем. Чунин мухит метавонад, ҳамарӯза ба донишомӯзон таъсир визуалий дошта бошад ва дар рушди ангезай онҳо мусоидат намояд.

Таваҷҷуҳ намудан ба ҳударзёбии донишомӯзон. Ҳамчун сарпасти гурӯҳи академӣ ё роҳбари синф омӯзгорро зарур аст, ки ба масъалаи ҳударзёбии донишомӯзон таваҷҷуҳи хоса дода бошад. Вазифаи омӯзгор дар ин самт метавонад аз он иборат бошад, ки усулҳои ҳударзёбӣро ба донишомӯзон биомӯзад ва дар ин мавзӯй бо онҳо сухбатҳо баргузор намояд. Ҳусусан ба донишомӯзон омӯхта шавад, ки ҳамеша ба таҷзияву таҳлили ҳудмашгул бошанд ва фаъолияти ҳудро арзёбӣ кунанд.

Баргузор намудани мавзуъҳои тарбиявии ҷиҳати равонидошта. Сарпарастони гурӯҳҳои академӣ

**дар низоми
п намудани
у чавубуг**

Дар рӯҳияи голибият тарбия намудани донишомӯzon. Омӯзгор ҳамеша кӯшиш дошта бошад, ки донишомӯzonро дар рӯҳияи голибият тарбия намояд. Дар донишомӯzon тарбия намудани чунин фахме мухим аст, ки аксаран муваффақият дар омӯзиш, рушди қасбӣ ва дар умум, дар хаёту зиндагии ояндаашон аз худи онҳо вобастагӣ дорад. Дар шароити кунуни ракӯбатнокӣ ва рушди арзишҳои чомеани сармоядорӣ танҳо шахсоне муваффақ мешаванд, ки худро боталабҳои бозори корӣ, чун мутахассиси арзанда ва соҳибтаҳассус омода менамоянд.

Донишомўзони шумо чий барномарезӣ доранд? Масъалаи барномарезии донишомўзон дар муҳити омӯзишии мо хеле муҳим мебошад. Чунин мушоҳида ме-гардад, ки аксари донишомўзони

тавсия карда бошад, зеро чуба назар мерасад, ки аксари донишомӯzon аз мавҷудияти нин мавод ва муҳтавои он бар мебошанд.

Истифода аз таҷрибаи гарон дар тарбияи равӣ

Таҷрибахои зиндагии дигар барои таҳрики ангезai омӯзиш ва худтакмилдии донишомӯz мухим аст. Дар ин маврид омӯзиш метавонад, воҳӯйӣ ва сухбати фарони муваффақ, рӯзгордидори мавқеи муайян дар чомегӣ кордонро бо донишомӯzon таҷрибӣ мебошад.

кордою со донишмозой түккил ва баргузор намояд. Сухадар мавриди таҷрибаи онҳо тавонад таъсири муҳими рав ба донишмӯзон расонида шад ва онҳоро ба самти омӯза ва худтакмилдидӣ ҳидоят наяд. Чунонки таҷрибаи инсон муваффақ нишон медиҳад, ҳуғуна дастовардҳо ҳосили кӯши пайгирана, худбоварӣ ва фалияти эътиимодноки онҳо мешад. Яъне, муваффакият ҳоси бехаракатӣ ва беаҳамиятӣ беш наметавонад. Ҳамчунин, ин чода барои таҳрики равни донишмӯзон омӯзгор тавонал ба онҳо мутодиа

омузиши асархой шархиҳолиро тавсия дихад, то донишомӯзонро боҳабар аз он гарданд, ки чӣ гуна инсонҳо дар саҳнаи таъриҳ дурраҳшидаанд, муваффак шудаанд ва ё худ обутоб ёфтаанд. Асархои шархиҳоли донишомӯзонро бо-

► ТАРБИЯ

Оила яке аз рукиҳои асосии таълиму тарбияи фарзанд ба ҳисоб меравад. Агар дар тарбияи оиласӣ камбудие ба амал ояд, баргараф намудани он барои оила, мактаб ва ҷомеа душвор мегардад. Барои ҳамин падару модар дар оила намунаи ибрат барои фарзандашон бояд бошанд. Фарзанд аввалин ҳарф, аввалин рафттору кирдор ва аввалин қоидаҳои ҳурмату эҳтиром нисбат ба қалонсолонро аз оворагардии онҳо ва содир намудани чиноятҳои вазинӣ мегардад. Тарбияи фарзанд барои мардуми тамаддуно-фари тоҷик аз қадимулайӯм мақоми хосса дошт. Гузаштагони фарҳангпарвари мо тавассути андарзномаҳо аз синни ҳурдӣ ба фарзандони ҳеш одобу ахлоқи ҳамидаи инсониро меомӯҳтанд. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» асосан ба таъли-

Ташаккули шахсияти хонандагон

оила меомӯзад. Барои воқиф гардидани волидайн az дониш ва му-
му тарбияи фарзандон дар ҳамкории оила ба мактаб ни-
гаронила шудааст.

волидайн аз дониш ва муносибати фарзандонашон, омӯзгоронро зарур аст, ки пайваста дарсхои кушодро бо иштирики падару модарон ташкил кунанд. Ин тарзи кор бо падару модарон имкон медиҳад, ки аз дониш, одобу ахлоқ, тарзи сухаронӣ, омодагии онҳо ба машгулиятҳо ва аз тарзи гузаронидан дарсхои омӯзгорон ошнони амиқ дошта бошанд ва камбуздиҳои ҷойдоштаро дар якҷоягӣ бартараф намоянд. Бояд падару модар дар оила ба фарзандашон шароити хуби таҳсил фароҳам оваранд. Муҳайё намудани ашёи хониш, адабиёти тозанашири бадеӣ, чудо намудани хонаи маҳсуси дарстайёркунӣ ва аз болои фарзандони худ ҳамарӯза назорати қатъӣ бурданро волидон бояд вазифаи аввалиндарачаи худ шуморанд. Баъзан сабабҳои гаронида шудааст.

Дар замони имрӯза зарур аст, ки дар якҷоягӣ бо мактаб ва ахли ҷомеа, омӯзгорон ҷиҳати татбиқи бандҳои ин қонун камари ҳиммат банданд. Он пайваста ва зина ба зина амалӣ мегардад. Агар каме таъхир намоем, таълиму тарбияи мо самараи хуб ба бор намеорад. Вокеаҳои замони муосир гувоҳи онанд, ки набудани робитаи мустаҳкам байни оила, мактаб ва ҷомеа, сари вақт таълиму тарбияи дуруст нағодан ба фарзандон, тафаккур ва ҷаҳонбинии маҳдуди онҳо оқибатҳои ногувор ба бор меоварад. Ҷои маънавияту ахлоқи некро бедонишиву бадаҳлоқӣ мегирад, ки ин ба ҳаёти минбаъдаи фарзандони мо таъсири манғӣ мегузорад ва зиндагии хушу гуворои онҳоро ба шоми тираву тор табдил медиҳад.

шуморанд. Базын сабакой асоси душворй кашиданы фарзандон, дилсард гардидани онхо аз таълиму тарбия аз беахамиятияни байз оилахо маншаш мегирад. Муносибати сарди падару модарон бо фарзандон, алоқаи қавӣ надоштани оила бо мактаб, муносибати дагалонаи падар бо аҳли оила, дур мондани фарзандон аз мактаб, маҳсулоти гасдид медиҳад.

Хулоса, замони мусоир тақозо менамояд, ки бояд оила, мактаб ва чомеа байнин хам равобити қавӣ дошта бошанд ва дар ҳамбастагӣ дар тарбияни фарзандони ҳудогоҳу ватандӯсти миллат саҳмгузор бошанд ва ҳар яке масъулияти ҳудро дар назди давлату миллат бо сарбаландӣ иҷро намоянд.

*Зулфия СОЛИЕВА,
омӯзгори МТМУ №51-и
ноҳияи Рӯдакӣ*

▶ ОМУЗИ

Воситай муҳими рушди тафаккур

Забон воситай муюширати байни одамон дониста мешавад. Аз худ кардани ин ё он забон ба кас имконият медиҳад, ки аз бурду боҳт, имконияту вазъият ва камбудию норасоиҳои рӯзмараҳи ҳаёти башарӣ, рушду пешравиҳо ба хубӣ оғаҳ бошад. Барои омӯҳтани забони дигар мо бояд, пеш аз ҳама, забони модарии хешро ба хубӣ донем ва дар ин асос метавонем, ки ба хубӣ дигар забонҳоро омӯзем.

Хушбахтона, дар муассисаҳои таълимии ҷумхуриамон забонҳои гуногуни ҷаҳонӣ омӯхта мешаванд. Имрӯзҳо фарзандони тоҷик бо якчанд забони дунё муюшират карда, ба давлатҳои хориҷа мераванд, таҳсили илм мекунанд ва соҳибмâълумот мегарданд.

Дар ҳақиқат, омӯзиши забони англисӣ ба муҳассилини тоҷик ҷиҳати амалӣ кардани мақсадҳои наҷиб имконоти васеъро ба вуҷуд меорад. Аз ин рӯ, мо - омӯзгорони забони англисӣ, вазифадорем, ки шогирдорони ҳудро бо меҳру муҳаббати беандоза ба омӯзиши забонҳо, аз ҷумла, забони англисӣ ҷалб намоем.

Гулиод ДОВУДӢ,
омӯзгори забони англисии МТМУ №42-и шаҳри Душанбе

ФАЛЬСИФІКАЦІЯ ІБРАТОМУЗ

Зиндагии омӯзандা

Вай фориг аз дарс, дар саҳни таълимгоҳ қадам мезанад, лаҳзае нигоҳаш рӯ - рӯи шоҳаҳои дараҳтони ақоқиё ва сафедорони баланд мелағжад. Пасон, ҷашмонаш ба боғча меафтад, ба гулҳои рангорангү шукуфон. Бо ҳусни худ ҷашм мерабоянд гулҳои боғча.

Вай хама ташвишхояшро фаромӯш мекунад, зодгоҳи азизаш – дехаи Шингро пешӣ на-зар меорад. Дехае, ки дар оғӯши он ба воя расидааст, аз боду ҳавои файзбораш нафас гирифтаву аз оби ҷашмасоронаш ташнагӣ шикаст. Ҳамроҳи рафиқони мактабияш аз кӯҳ дар маркаб ҳезум ва аз дашт алаф қашонидааст. Дар паси партай мактабӣ китобу дафтар қушода, аз устодони соҳибиду ҳоккори деха сабақ омухтааст. «Ҳай зуд мегузараид умр, - аз дил мегузаронад акаи Нарзикул. Дар пилк ба ҳам задани ҷашмон 50 сол аз он даврон сипарӣ гардида, инак вай бо гардиши ҷарҳи рӯзгор дар мактаби №1-и шаҳри Роғун ба фарзандони мардум илму до-ниш меомӯзонад. Писараш дар Неругоҳи барқии обии «Роғун» меҳнат мекунад. Якъо бо падару модар ва ҳамсару фарзандонаш дар ҳонаи васеи равшан зиндагӣ ба сар мебаранд. Устод ба шогирдон аз фанни химия сабақ меомӯzonад. Таълими химия дар шароити имрӯз мураккабию душвориҳои худро дорад. Ӯ инро амиқу неку менонад, вале бо қобилияту маҳорати модарзodie, ки дорад, бо усулу шеваҳои шавқовару ҷолиб ва рангни методӣ, инчунин, дар заминиа таҷрибаи фаровоне, ки тӯли ним асири фаъолият ҳосил кардааст, машгулиятҳояшро созгор ба талаби замон мегузаронад, ҳарчанд ҳеч гоҳ аз ҳуд қаноатманд намебошад...

Агар ба рохи сипаринамудаи акаи Нарзикул назар афканем, мушохид мекунем, ки устод ҳеч гоҳ барои фаъолияти омӯзгорӣ танҳо мактаби зодгоҳашро интиҳоб накардааст. Дар ёд дорад, ки соли 1971 байди хатми факултаи биологияву химияи ДДОТ ба номи С.Айнӣ (он вакт Институти педагогии ба номи Т.Г. Шевченко) фаъолияти омӯзгорияшро дар мактаби миёнаи раками 44-и ноҳияи Чиликӯл (феълан Дӯстӣ) шурӯй намуда, ба хонандагон аз фанҳои химия ва биология расо 10 сол тაълим дода, шогирдони зиёдеро тарбия ва ба камол расонд. Аз байни эшон ду нафар ба Донишгоҳи давлатии тибии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ Сино доҳил шудаву як нафар омӯзгори химия шуда кор мекунад. Баъдан ба шаҳри Панҷакент баргашта, дар мактабҳои №63-и дехаи Рашини Пойен ва №11-и зодгоҳаш Шинг ба фаъолияти худ илом баҳшид.

-Дар ин таълимгоҳдо то соли 1995 ба хонандагон сабак омӯзонда, пас аз он бе катъ намудани фаъолият дар корхонаи муштараки тиллои «Зарафшон» кор кардам, - изҳор медорад омӯзорги собиқадору соҳибтарчиба Нарзикул Хочақулов ва меафзояд, ки гарчанде ба нафақа баромада бошад ҳам, аз мактабу шогирдон билкуп дили канда наметавонад. Бо амри тақдирустод ҳамроҳи ҳамсару фарзандон соли 2011 ба шаҳраки

даст оварданд. Муаллим аз зиндағиу пешай интихобкардааш коми-лан розиву каноатманд аст. Дар хусуси шароиту имкони дар сатхі ба-ланд гузаронидани машгулиятхой таълимий аз химия ва биология харф зада, Н.Хочақулов изхори нигаронй намуд, ки мутаассифона, мавчуд набудани озмоишгоҳҳои фаннӣ ва таҷҳизоту лавозимоти зарурии химиявӣ (ба хусус, маводу реактивҳо) имкон намедиҳад, ки корҳои амалӣ ва лабораторӣ шавқовару диккатчалбӯнанда гузаронида шавад. Бо ин ҳол, омӯзгорон мачбуранд, ки бештар ба омӯзонидани маълумоти назариявӣ ва ҳалли масъалаҳои химиявӣ машғул шаванду ҳалос. Перомуни китобҳои дарсии «Химия» изхори назар карда, муаллими сохибидил қайд намуд, ки китоби «Химия»-и синфи 10 барои хонандагон сода-ву фаҳмо буда, аз ҷиҳати илмӣ дар сатҳи хуб таълиф гардидааст, аммо китобҳои синфҳои 8-9 аз ҳатоҳои имлоию илмӣ ҳолӣ нестанд.

-Иттифоқ афтоду мо ба пойтахт омадем ва бо шумо вохӯрдем, - мегӯяд хушҳолона устод Н.Хочақулов. - Мо, ҳамкурсон, бâъди 50 соли ҳатми Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ дар донишгоҳ чамъ омадем. Мулоқоту вохӯриҳо ду рӯз идома ёфт. Ректори донишгоҳ Н.Фаффорзода моро гарм истиқбол намуда, таклиф кард, ки бо донишҷӯёни устодони факултети химияву биология аз наздик шинос шуда, бо онҳо мулоқот анҷом дихем. Ингуну бо омӯзгорону донишҷӯён сухбати рӯёйӣ анҷом додем, ба онҳо баҳри дар оянда мутахассиси хуб шудану ба қуллаҳои баланди илм расидан муваффакиятҳо хоҳон шудем. Ростӣ, воҳӯрии хотирмому пурнишоте буд, ки дер вакт дар сафҳаи ёдҳо бокӣ ҳоҳад монд.

Устод Нарзикул Хочакулов дар тарбияи фарзандон низ муваффақ буда, 5 нафар - се писар ва ду духтарро тарбия намуда, ба камол расонидааст, ки 2 нафар дар соҳаи тандурустӣ, 1 нафар дар НБО-и «Рогун» ва духтараш иқтисодшинос шуда фабъолият мекунанд.

-Гарчанде синн ман ба чое расидааст, лек аз мактаб дар канор будан намехоҳам. Аз он сарафрозӣ дорам, ки маро дар таълимгоҳ шогирдонам ҳамеша интизорӣ ме-кашанд. Ин аст саодату ҳушбахти ман, - гуфт дар ҳатми сухбат устоди фурӯтану хоксор Нарзиқул Ҳочакулов.

*Шодӣ РАҶАБЗОД,
«Омӯзгор»*

 MEXPHOMA

Истэйдод дар сиришти инсон аз хурдй рушд карда, олимиву омӯзгориву роҳбарӣ бо заҳматҳои зиёд сайқал меёбад. Ин ҳама хислату истеъдодҳо, масъулияти роҳбарӣ, пешаи олимиву қасби пурифтиҳори омӯзгорӣ дар замони қалб, симо ва фаъолияти пурмаҳсули олими равшанфикр, роҳбарӣ кордон, омӯзгори соҳибмактабу соҳибтаҷриба, мутахассиси соҳибхитисос, доктори илмҳои тиб, профессор Саидмуқим Ибодзода чун шамъи фурӯзон равшан аст.

Неоднада тун шамын фурӯзӣ равшан аст.

С.Ибодзода ҳанӯз дар давраи донишҷӯй тарики ҳамкор ба сифати лаборант дар кафедраи анатомияи одами Дошишгоҳи давлатии тиббии Тоҷикистон ба номи Абуалӣ ибни Сино фаъолият намудааст. Баъди ҳатми донишгоҳ дар муассисаи таълимӣ дар вазифаҳои гуногун кор карда, аз соли 2018 инҷониб ба сифати мувошини ректор оид ба корҳои таълимию методии ДДТТ ба номи Абуалӣ ибни Сино фаъолият менамояд.

Олимпиада по математике

Мавсүф соли 2004 дар мавзуи «Чаррохий стенозхой пилородуоденалй бо дарназардошти хеликобактерия» рисолаи номзадй дифоъ кард. Ў оид ба соҳаҳои тадқики иҳтилиси морфофункционалий ва патофизиологии бемориҳои чигар ва тавсифи морфологии рӯдай дувоздаҳангуштаи одам дар давраи постнаталӣ таҳқиқоти илмӣ анҷом дода, соли 2010 дар шаҳри Новосибирски Федератсияи Россия рисолаи докториашро дар мавзуи «Тавсифи соҳтор ва морфогенези гадудҳои лимфатикии рӯдай дувоздаҳангуштаи одам дар давраи постнаталӣ» дифоъ намуд. Ба қалами ўзиёда аз 150 таълифоти илмӣ, 2 иҳтироъ, 4 тавсияи ратсионализаторӣ ва 9 коркарди методӣ тааллук дорад. Таҳти роҳбарии ў 2 нафар рисолаи номзадй химоя кард.

Доктори илмҳои тиб, профессор С. Ибодзода барои захмату хизматҳои намоён соли 2018 бо нишонҳои «Аълоции тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Тоҷикистон» ва «Аълоции маориф ва илми Тоҷикистон» қадроян гардид.

Хамнишиниву хамсухбат шудан бо устоди гиromикадр С. Ибодзода касро ба чаҳони хеле рангин ворид мегардонад. Бо олим олимонаю бо донишҷӯ устодона сухбат кардан, иззату эҳтироми хамаро яқсон чун инсон дарк намудану арҷ гузоштан, ба хотири хушинудии дигарон будан шаҳодати фозилию инсонгарии ў мебошад.

Раҳматулло ЗОКИРОВ,
мудири кафедраи анатомияи одам ва истилоҳоти
тиббии лотинӣ ба номи Я. А. Раҳимов,
Суҳайли РАСУЛЗОДА,
доктори илмҳои филологӣ,
Давлатмурод ВАЛИЕВ,
рӯзноманигор

► ЗАХМАТҚАРИН

Рұзгори ибратомұз

Табар Авазов соли 1963 ба Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ дохил шуда, онро соли 1967 бо ихтисоси омӯзгори забон ва адабиёти тоҷик хатм намуда, аз соли 1967 то соли 1970 бâъди хатми мактаби олӣ дар мактаби миёнаи №1-и ноҳияи Данғара ба ҳайси муаллими забон ва адабиёти тоҷик ва мусиқӣ кор кардааст. Ҳамчунин, дар вазифаи мудири шӯбайи фарҳангии ноҳияи Данғара хизмат намудааст. Солҳои минбаъда то ба нафақа баромаданаш дар мактаби миёнаи №4 дар вазифаи ҷонишишини директор оид ба корҳои беруназисинфӣ ва муаллими мусиқӣ фаъолият бурдааст. Барои хизматҳои шоёнуш дар соҳаи маориф бо нишони “Аълоҷии маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон” сазовор гаштааст.

Тоҷикистон" сазовор гаштаст.
Табар Авазов ҳарчанд ки давраи пионсолиро аз сар гузаронида истода бошад ҳам, аз корҳои тарбиявӣ ҳанӯз даст накашидааст. Табар Авазов дар оила ҳашт фарзандро ба воя расондааст, ки имрӯз дар соҳаҳои гуногуни ҷамъиятӣ ба ҳалку Ватани маҳбубӣ хеш содикона кор мекунанд.

Устод дар чомея худро хушбахттарин инсон мешумурад, ки шогирдоме ватандаштру тарбия намудааст, ки дар соҳаҳои гуногрӯни ҳочагии ҳалқ хидмат мекунанд.

*Махбуба ШАРОБОВА,
омӯзгори Донишгоҳи
давлатии Дангаро*

► КИТОБИ НАВ

Мунтахаби андарзу ҳикмат дар васфи омӯзгор

Устод роҳнамову раҳкушо ва ҷароги маънавии шогирдону хонандагон мебошад. Ғаълияти омӯзандагон заҳматҳои устоду омӯзгор дар роҳи ба камол расонидани инсонҳои комил бузург мебошад. Ҳамин аст, ки ҳидматҳои устодону омӯзгорон, дар осори адібони классику мусиқи ба таври густурда дар шакли панду андарз зикр шудааст. Ҳидматҳои устодро тавсиф ва ба ин минвол симои воқеи ўро бозтоб намудан, аз мавзӯҳои муҳим дар пажӯҳишҳои илмӣ ба ҳисоб меравад. Ба шакли китоби алоҳида ҷамъ намудани суханҳои ҳикматбору ситошиш дар бораи устод корест ҳайру начибона.

Китоби омӯзгори Қарзида, Аълоҷии маориф ва илми Тоҷикистон Муҳаммадраҳим Тошпӯлодов бо номи «Ситоишномаи устод» (Душанбе – 2021, 110 саҳ.) ба чоп расид, ки дар қисмати аввали он мадху ситоши устод дар эҷодиёти адібони классик ва муосири тоҷик гирд оварда шудаанд. Қисмати дуюми китобро диктант, нақли ҳаттӣ, эссе ва иншо дар мавзӯи муаллим, устод ва омӯзгор ва нуктаҳои ҳикматбор фаро гирифтааст. Дар пешгуфтори китоб омӯзгори собиқадор М. Тошпӯлодов зикр менамояд, ки «муаллим ба гуна офтоб аст, ки баҳру барро зи нури илму дониш равшан менамояд, омӯзгор аз партави дониш раҳравонро раҳдон менамояд. Муаллим бобонест, ки бо саъӣ ў гулҳо рангину мутаттар мегарданд, ниҳолҳо хуш нашъунамо мейбанд, дараҳтон неку бор меоваранд. Муаллими донишманд ҷашму ҷароги ҷомеъ буда, метавонад зеҳнияти як қишварро тағайир дихад».

Дарвокеъ, китоби мазкур фарогири аёти ибратаҳашу омӯзандагон заҳматҳои устод мебошад ва метавонад барои хонандагону омӯзгорон ҳамчун дастури раҳнамо дар шинохти бештари устод мусоидат кунад. Бахши дуюми ин китоб барои омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик ҳангоми баргузор намудани машгуљиятҳои санчиши (ба монанди навиштани диктант, иншо, эссе) ҳидмат карда метавонад. Ҳикояву матнҳое, ки аз ҷониби муаллифи китоб гирд оварда шудаанд, ибраторомӯзу мусасир буда, дорои аҳамияти тарбиявианд.

Китоби «Ситоишномаи устод» барои устодону омӯзгорон, донишҷӯёну толибимон ва доираи васеи хонандагон муфиду судманд мебошад.

Дар зер намунае аз аёти ва матну нуктаҳои ҳикматборро дар васфи устод аз ин китоби арзишманд пешниҳоди хонандагон менамоем.

Маҳз муаллим аст, ки доимо меомӯзад ва он чӣ

Ситоишномаи
устод

андӯҳтааст, ба дигарон таълим медиҳад. Миллате, ки омӯзгори асил надорад, ҳеч гоҳ ба ягон маргаба намерасад. Ифтихор ва сари баланди мост, ки тоҷикон аз қадим соҳиби китобу қалам, илму маърифат ва олим омӯзгор буданд, ҳастанд ва дар оянда низ ҳоҳанд монд.

***
Омӯзгорӣ мӯқаддастарин пешаи рӯи олам аст. Бедории фикр, покизагии аҳлоқ ва ташаккули ақлонии инсон махсули ранҷу машакқати омӯзгорон мебошад. Гузаштагони бузурги моғарбудаанд, ки равшанқунанди ҳиради башар ва афрӯзанди машъали илму донишу тавонойи маҳз омӯзгор, муаллим ва устод аст

Эмомали РАҲМОН

Ҳар киро роҳбар ҳазан бошад,
Гузари ў ба марғазан бошад.

Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ

Чу ҳоҳӣ, ки ранҷу тан ояд ба сар,
Аз омӯзгорон мабарටоб тоби сар!

Абулқосим Фирдавсӣ

Таматтуъе, ки ман аз фазл дар ҷаҳон бурдам,
Ҳамон ҷағои падар буду силии устод.

Захари Форёбӣ

Ҳурмати устод ҳар кӣ надошт,
Алами илм дар ҷаҳон нафрошт.

Низомии Ганҷавӣ

Бувад ҳар кори бе устод душвор,
Наҳуст устод бояд в-он гаҳе кор.

Носири Ҳусрав

Ҳеч қас аз пешаи ҳуд ҷизе нашуд,
Ҳеч оҳан ҳанҷари тезе нашуд.
Ҳеч Мавлоно нашуд Мавлои Рӯм,
То муриди Шамси Табрезӣ нашуд.

Ҷалолуддини Балҳӣ

Ҳанӯзам вақти пирӣ ҳаст дар ёд,
Ҷағои мактабу таъдиби устод.

Сайдии Шерозӣ

Агар дар ҷаҳон набвад омӯзгор,
Шавад тира аз бехираҳ рӯзгор!

Абӯдраҳмони Ҷомӣ

Ҳар киро устод набвад, кор бар бунёд нест,
Дар раҳи маъни рафиқе беҳтар аз устод нест.

Ҳусайн Вонзи Кошифӣ

Фаромӯши макун ҳаққи устоди илм,
Ки бар ҳиммати ўст бунёди илм.
Агар дар дилат меҳри устод нест,
Ба дасти умеди ту ҷуз бод нест.

Қамолиддини Бинойӣ

Бе муррабӣ зери гардун мӯътабар натвон шудан,
Моҳи навро рафта – рафта ҷарҳ оламгир кард.

Сайдои Насафӣ

Соиб, ба пои ҳеш запад теша бехабар,
Он беадаб, ки ҳанда бар устод мезанад.

Соиб

Муяссар шуд маро дар як саҳаргоҳ,
Ки бинам рӯи ту инсони дилҳоҳ.
Яке фарзанди ман, навзоди ман буд,
Дигар панди ману устоди ман буд.

Мирзо Турсунзода

***

Ҳар як шаҳс бояд тамоми умр аз муаллим миннатдор бошад ва эҳтироми ўро ба ҷо орад.

Бобоҷон Гафуров

***

Муаллими шугл нест. Муаллими ишқ аст. Агар ороҷи чун воситаи рӯзгузаронӣ интиҳоб намудай, раҳояш кун. Агар ишқи туст, муборак бошад.

Муҳаммад Риҷоӣ

Ситоиши ишқи инсонӣ дар ашъори Ҳилолӣ

баландро ба таври хеле фахмо ва равону сода ифода намудааст. Аз ҷумла, дар газали зер мегӯяд:

Зери девори сароят тани коҳӯдан ман,

Ҳамчу коҳест, ки афтода зи девор ҷудо.

Қаҳрамони гинони ашъори Ҳилолӣ голибан ошиқи махҷуру сӯҳтадилест, ки меҳру муҳаббати маъшӯкаро дар умқи дил ҷо бинмуда, зоҳирон хеле афсурдаву навмад ва дар роҳи ишқ нотавон ҳам ҳаст. Дар тамоми сурудаҳои шоир ишқу муҳабbat дар меҳвар қарор дошта, ў дар ин сиқ имодааст ҷониби ҳудро ғидо намояд:

Ҷон ҳоҳам аз Ҳудо, на яке балки сад ҳазор,
То сад ҳазор сол бимиром барои ёр.

Дар ғазалҳои Ҳилолӣ гоҳо ошиқроҳи ба висоли ёр расиданро намеёбад ва аз ин сабаб фарёду ғифони вай ба ҷарҳи гардун дакка меҳӯрад:

Рӯзи ҳиҷропи ту, ё Раб, зи кучо пеш омад,

Ин чӣ рӯзест, ки пешаи мани дарвеш омад?

Мавзӯи ишқ дар сурудаҳои ширину латифи шоир бо

МУАЛЛИМИ АДАБИЁТ

Муаллими адабиёт бо баёне ширин метавонад оғоҳӣ дихад, ҳуҷӯрӣ дихад, бурдборӣ омӯзад, бедорӣ омӯзад ва шогирдонро ба ҳудошиносии милӣ раҳнамун созад. Муаллими адабиёти тоҷик метавонад ва бояд ҷароғ дар даст пешонеши ҷомеа гом бизанаад ва шогирдонро аз торикиҳо ба сӯи нур раҳнамун бошад. Ҷаро ки адаби поянда ва дерпой, боланд ва борвари форсӣ қарнҳост, ки монанди офтоб дар аңҷумани адабиёти ҷаҳонӣ медураҳшад ва аз тобии анвори пурбаҳои он ҳамагон файз мебаранд. Дар дили ганҷинао синаи сафинаҳое сурудаҳои ҳазорон шоиру нависанда сабт гардидааст, ки бо варақ задани онҳо мешавад ба таровидаҳои фикру эҳсоси садҳо ғӯяндаи ҷарбзабон ошино гардида. Ва муаллими ростин бояд ғӯҳуфтаҳои ботинии он суханварони гаронмояро, ки бо неруи суханварӣ забони модарии моро аз туркӯдраттарин ва гаронқадраттарин забонҳои олам намудаанд, ки имрӯз барҳақ мояни ифтиҳори мост, ба шогирдон намояд ва эшонро дар раҳи ҳештапшиносӣ ва маърифати башарӣ раҳнамоӣ кунад. Муаллими адабиёт имкон дорад аз адабиёти пурбори классик ба иқтизози вазъу ҳолат аёти ҳикматомез биёвадарад ва донишомӯзонро аҳлоқи пок ва одамгарӣ биёмӯзад.

Сафар АБДУЛЛО

***

Омӯзгори камтаҷриба ҳаққиатро нишон медиҳад, омӯзгори хуб дарёftи ҳаққиатро.

А. Дистервег

***

Шогирд ҷизе нест, агар аз устод нагузарад.

Леонардо да Винчи

***

Ҳар омӯзгоре, ки қасбашро дӯст медорад, омӯзгори хуб аст. Ҳар омӯзгоре, ки шогирдашро дӯст медорад, низ омӯзгори бад нест. Вале омӯзгори ҳақиқӣ онест, ки ин навъ дӯстдориро ба ҳам тавъям кардааст.

Л. Н. Толстой

***

Муаллими барои хонанда намунаи олии камолоти инсон аст.

А. А. Добролюбов

***

Оне, ки ба оянда аз даричаи дирӯзу имрӯз менигарад, омӯзгори ҳақиқист.

Конфутсий

***

Омӯзгор худ он гуна бояд бошад, ки шогирдонашро дидан меҳоҳад.

В.Дал

***

Ибрати шаҳсии муаллими, шаҳсияти ў барои шогирдон муҳимтар аз он ҷизест, ки ба онҳо меомӯзад.

Карл Менинггер

***

Як омӯзгор метавонад бо рафтори худ кишивареро дигаргун кунад.

Уруди Бузург

***

Носипосӣ ҳар кӣ бар устод кард,
Қисмати ҳудро ба дасти бод кард.

Абдурауф Муродӣ

***

Н. ОХУНЗОДА,
«Омӯзгор»

▶ ПОСИ ХОТИР

Умре ҳама дар хидмат

Ман муаллимаи мактаби №36-и нохияи Рудакӣ мебошам ва аз забон ва адабиёти тоҷик ба шогирдон дарс мегӯям.

Аксари сифатҳои неки инсониро дар симои падарам, дар рафткору кирдор ва муносибатаи бору одамон мушоҳидон кардаам. Падарам Додарбек Заробеков муддати зиёде дар соҳаи ҳуқук ва ҳифзи тартибот сарбаландона кор кард, иззати инсонӣ, эҳтироми шаҳс ва худшинисори ўдар навбати аввал аз падар ва гузаштагони худ омӯхта, дар кору зиндагӣ истифода мебурд.

Заробек баъд аз ҳатми омӯзишгоҳи педагогии Фарм дар нохияи Ванҷ муаллим таъйин шуда, дар он ҷо бо духтари Тавалло ном мард, аз ҷумлаи шуҳратмандони дӣер - Фариштамоҳ издивоҷ намудааст. Падарам фарзанди ҳамин хонадони Заробек ва Фариштамоҳ аст. Бобоям ҳату саводи ҳуби форсӣ ҳам дошт. Дар хонадони мо доништу савод омӯхтан аз анъанаи пешиниён будааст. Падарам мактаби миёнаро дар интернати шаҳраки Навободи он замон нохияи Фарм ҳатм намуда, соли 1958 ба факултаи ҳуқуқшиносии Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон (ҳоло ДМТ) дохил шудааст.

Баъди ҳатми донишгоҳи ўро ба кор ба мақомоти интизомӣ фиристоданд. Соли 1967 ба ҳайсаи муфаттиши додситон ба нохияи Комсомолобод (ҳоло Нурабод) гузаронданд. Аз соли 1970 то соли 1975 ба вазифаи додситони ҳамин нохия иҷрои вазифа мекард. Солҳои 1975 – 1983 вазифаи додситонро дар нохияи Файзобод ба ҷой мевард. Ба гуфтаи ҳамкорон, ҳамкасони сабики он қас бо ҳамкорӣ ва адолатпешагӣ ва эҳтиром ба мardum дар ин нохияҳо соҳиби иззату эҳтироми шоиста буд. Ҳамин вазифа солҳои 1983 – 1988 дар шаҳри Норак бар уҳда дошт. Соли 1988 роҳбарият ўро ба нохияи Кумсангир ба вазифаи додситон таъйин мекунанд. Дар ин вазифа ў дар солҳои нооромӣ кор кард, то омадани нағояндагони ҳуқумати қонунӣ ба ҳавфу ҳатарҳо нигоҳ накарда, дар он ҷо монд.

Баъди баргаштан муфаттиши қалони додситони шаҳри Кофарниҳон (ҳоло Ваҳдат) буд ва то соли 1999 дар ин вазифа кор кард. Аз соли 1990 то соли 2008 адвокати ҳуқуқии нохияи И. Сомонии шаҳри Душанбе буд. Баарои ҳидмати тӯлонии бенуқсон дар

Ахли маорифи нохияи Айнӣ ба мушовири шӯбани маориф Муллоҳомид Ҳомидов бинобар даргузашти ҲАМСАРАШ ҳамдардӣ баён мекунанд.

Омӯзгорони муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №7-и нохияи Деваштич ба омӯзгорон Ҷумабой, Нематҷон ва Некрӯз Акрамовҳо бинобар даргузашти ПАДАРАШОН изҳори ҳамдардӣ менамоянд.

Раёсат ва устодону кормандони Донишгоҳи техникии Тоҷикистон ба номи академик М.С.Осимиӣ аз даргузашти декани факултети соҳтмон ва мемории донишгоҳ, номзади илмҳои техникӣ, дотсент Аҳмадхон Рӯзиев андухгин буда, ба ахли оила ва ҳешону пайвандони марҳум изҳори ҳамдардӣ менамоянд.

Ҳайати устодону омӯзгорони МТМУ №173-и нохияи Рӯдакӣ ба омӯзгори ҳамин муассиса Моҳбегим Бекова ба сабаби даргузашти ШАВҲАРАШ ҳамдардӣ баён менамоянд.

▶ ПУРСЕД, ҶАВОБ МЕДИХЕМ!

САВОЛ: Оё гирандагони нафақаи синнусолӣ дар муассисаҳои таълимӣ ва мактаб-интернатҳо ҳуқуқи фаъолият кардан дар зинаҳои мудири ҳоҷагӣ, мудири анбор ва сармуҳосибр доранд?

Гурӯҳи нафақағарон аз нохияи Муъминобод

ПОСУХ: Тибки Кодекси меҳнати Чумхурии Тоҷикистон (соли 2016) ва дар асоси шартномаи байнӣ корфармо ва корманд, гирандагони нафақаи синнусолӣ дар муассисаҳои таълимӣ дар дилҳоҳ вазифа фаъолият карда метавонанд. Ба ин савол ба мо аз раёсати иқтисод, банақшагӣр дар соҳаи маориф ва илми Вазорати маориф ва илми чумхурӣ посух доданд.

Ш.РАҶАБЗОД,
«Омӯзгор»

Аз боло ба поён:

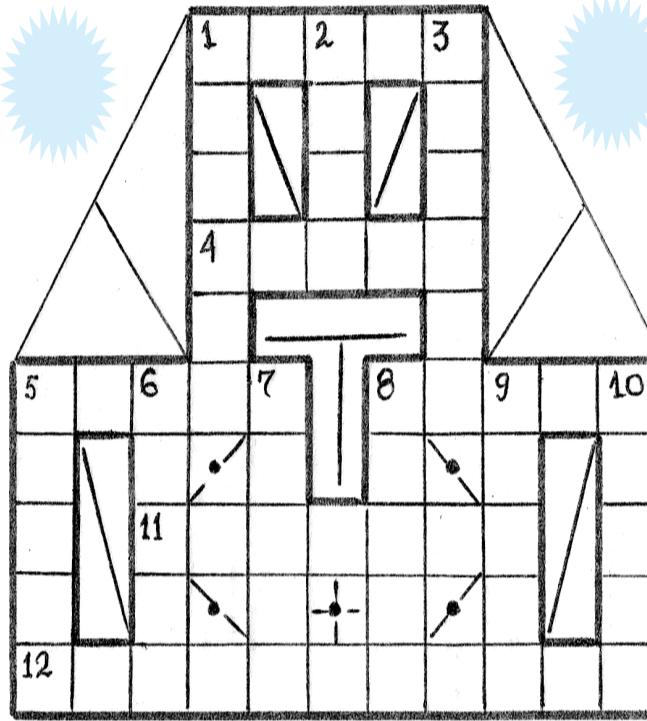
1. Ёддошт, истилоҳи равониниҳосӣ.
2. «Хоҳам он ***, ки шуд боиси бадбаҳтии моя» (С. Айнӣ).
3. Фикру андешаи номуайян ва ё бемақсад.
4. Исли маъмӯлии мардони тоҷикӣ.
5. Муайян, равшан.
6. Истилоҳи илми биология.
7. Наҳустин бонуе аз аҳли Мадина, ки ба ислом гаравида буд.
8. Инкишоф, равнақ.
9. «*** з – он лӯлиёни шӯҳи ширинкори шаҳрошӯб» (Ҳофиз).

Аз ҷониб ба рост:

1. «Ганбӯри пурзи ***и бобо аз они ман» (А. Мушфӣ).
4. Як пора матоъе, ки дар вафоти касе ба мардум таксим мекарданд.
5. Муродифи савғанд.
8. Исли мардони тоҷикӣ.
11. Абдуҷалил ***, сароянда, Ҳунарпешаи ҳалқии Тоҷикистон.
12. *** Қосимов, иҷорагари нақши асосӣ дар филми «Коғаи оҳангар».

Мурагтиб Ҳотами ҲОМИД,
«Омӯзгор»

Муаммои «Қасам»

ЭЪТИБОР НАДОРАД

Шаҳодатномаи гумшудаи НБ №58965, ки онро соли 1983 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №35 ба номи Юсуфбеков Рустамбеки нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе ба Салиева Гулнора Тоҷибоевна додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи ТШТУ №0037658, ки онро соли 2006 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №65-и нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе ба Ибрагимова Иноят додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи Т-ШТА №0044211 дар бораи ҳатми синфи 9, ки онро соли 2004 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №61-и нохияи Исмоили Сомонии шаҳри Душанбе ба Мачидов Муҳаммадали Абдурашидович додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи НБ №0029390, ки онро соли 1987 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №35 ба номи Юсуфбеков Рустамбеки нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе ба Давронов Акамал Азамович додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи НБ №103785, ки онро соли 1983 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №35 ба номи Юсуфбеков Рустамбеки нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе ба Разоқов Ёқуб Абдураҳмонович додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи А №062576 дар бораи ҳатми синфи 9, ки онро соли 2001 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №36-и нохияи Шоҳмансури шаҳри

Душанбе ба Марупова Ҳатиҷа Раджабовна додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи С №247567, ки онро соли 1994 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №15-и нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе (ҳоло МДТ «Литсей №4 барои хонандагони болақати шаҳри Душанбе») ба Ашуралиева Дилафуз Сайдалиевна додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи Т-АТА №0542207 дар бораи ҳатми синфи 9, ки онро соли 2018 Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №34-и нохияи Рӯдакӣ (ҳоло Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №107 нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе) ба Зарипова Диляро Асомиддиновна додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи №0065889, ки онро соли 2008 муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №108-и нохияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе ба Нуров Давлатали Махмадалиевич додааст, эътибор надорад.

Шаҳодатномаи гумшудаи Т-АТУ №0902819, ки онро соли 2021 Муассисаи давлатии таҳсилоти миёнаи умумӣ (гоибона) барои наврасон ва қалонсолон дар назди Вазорати маориф ва илми Чумхурии Тоҷикистон ба Ҳотамова Сурайё Сайдҳоҷаевна додааст, эътибор надорад.

Дипломи гумшудаи №000653, ки онро соли 2001 Муассисаи давлатии таълими «Литсейи қасбии техникии нақлиёти роҳи оҳани шаҳри Душанбе» ба Разоқов Ёқуб Абдураҳимович додааст, эътибор надорад.

Сафобаҳии ҷаҳон омӯзгор аст.

ОМӮЗГОР

Муассис: Вазорати маориф ва илми Чумхурии Тоҷикистон

Почтаи электронӣ: omuzgor@inbox.ru
Сомони хафтнома: www.omuzgor-gazeta.tj

Сармуҳаррӣ
Ношлиҳ НУРАЛИЗОДА | Ҳайати М. ИМОМЗОДА, Э. НАСРИДДИНЗОДА, Н. САИД, М. САЛОМИЁН, Г. ФАНИЗОДА, Д. ҚОДИРЗОДА,
Н. СОБИРЗОДА, Ф. РАҲИМӢ, А. МУРОДӢ (ҷонишшини сармуҳаррӣ), Н. ОХУНЗОДА (котиби масъуљ)

Суроғ: 734025, ш.Душанбе, ҳ. Айнӣ - 126, Телефонҳо: қабулгоҳ – 225-81-55, ҷонишшини сармуҳаррӣ – 225-81-58, котибот – 225-81-57, мухосибот – 225-81-61

«Омӯзгор» таҳти раками 0018/рз, аз 13.07.2015 дар Вазорати фарҳангӣ Чумхурии Тоҷикистон аз нав номинавис шуда, таҳти раками 0110005977 дар Кумитаи андозӣ назди Ҳукумати Чумхурии Тоҷикистон ба қайди давлатӣ гирифтга шудааст. Нашрия ба хотири ҷонишшини сармуҳаррӣ маводе низ ба табъ мерасонад, ки идораи ҳафтнома метавонад бо муаллиғон ҳамфирӯзӣ набошад ва барои онҳо масъуљият ба ухда нағирад.

Навбатдори шумора Ш. РАҶАБЗОД

Ҳайати устодону омӯзгорони МТМУ №173-и нохияи Рӯдакӣ ба омӯзгори ҳамин муассиса Моҳбегим Бекова ба сабаби даргузашти ШАВҲАРАШ ҳамдардӣ баён менамоянд.